

279316

Datina

ANUL IV.

NR. 1-2.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bibl. Univ. Cluj
984 1927

DATINA

ARTISTICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

Director: M. Gușiță.

An. IV. Nr. 1—2.

Ianuarie
Februarie 1926.

S U M A R U L :

Bucura Dumbravă	<i>Const. D. Ionescu</i>
Psalm — versuri	<i>P. Corneliu</i>
Din războiul nostru	<i>M. Fontaine</i>
Cântec — versuri	<i>Gherghinescu-Vania</i>
Un poet de sensibilitate feminină: D. Anghel	<i>Al. Dima</i>
Strigăt — versuri	<i>Const. Goran</i>
Să facă femeia politică?	<i>E. V. Vorvorcanu</i>
Sonetul de pe urmă — versuri	<i>Gherghinescu-Vania</i>
Schițe-desenuri	<i>G. Simionescu</i>

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mișcarea culturală:

Insemnări:

In jurul tradiționalismului.
Ce que j'ai vu à Moscou.
C. Sudețeanu: Introducere în filozofia lui a Comte.
R. Oritz: Italia modernă
Scrisori din București: Aspecte Culturale.
Din mișcarea culturală Severineană: Conferințe, expoziții.
Universul literar. Clipa, Reviste noi.
Precizări. Pentru Năzuința.
Limba Italiană în liceele noastre.

Ori ce reproducere oprită

Lei 25.

ABONAMENTE:

Lei 140 . . , pe an.

Instituții și autorități: Lei 300.

279816

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bucura Dumbravă

...Și-a încheiat viața cu aceeași discreție cu care și-a trăit-o. S'a strecurat în lumea de dincolo de lut, când se întorcea din țara tainelor și sufletul s'a despărțit de trup și a purces pe căile văzduhului în spre Domnul, înainte de a părăsi Orientul misterios. Din amfora pământescă duhul ei s'a înălțat ca o mireasmă în spre pustia asceților Tebaidei și spre limanurile de la cari s'au desprins zorile creștinismului. Par'că fatalitatea i-a hărăzit să moară aproape de locurile către cari s'a îndreptat adesea sufletul ei căutător de vis mistic. Moare în pământurile sfințite de jertfele sfinților, când ea însăși călca pe urmele aceluiași sacrificiu, când plecase ca un nou profet al timpului să aducă credința unei noi religii în acord cu sufletul lumii noastre.

Vestea ne-a ajuns de peste țărâmurile de uscat și ape într'o zi oarecare de plicticoasă iarnă. După anunțul funerar prietenii de literatură i-au închinat câteva rânduri pioase și apoi tăcere... De sigur că direct nu se poate considera ceea ce a scris ca operă literară românească. Limba în care a zugrăvit aspecte din sufletul nostru național și din meleagurile noastre, a fost limba altei literaturi. Dar, prin materia pe care și-a ales-o talentul său, prin cantitatea de forță sentimentală, de caldă iubire cu care și-a impregnat subiectele celor două

romane: „Haiducul“ și „Pandurul“, Bucura Dumbravă aparține Românilor. De altă obârșie și născută în altă țară, ea a simțit ca noi, s'a confundat cu ființa etnică românească, datorită unei afinități ale cărei resorturi ne rămân inexplicabile.

Nu mai dragostea aceasta a putut să zămislească în ficțiuni epice doi din cei mai populari eroi: pe Domnul Tudor și Iancu Jianu. Din evlavia adâncă a țăranului oltean pentru ei, a cules Bucura Dumbravă firele de aur cu care le-a aureolat personalitatea. Din rândurile mulțimei de plugari și munteni — cari și azi îi cântă — a adunat liniile de concepție largă și de prestigiu. Din romanele sale, figurile lor mitice ne apar grandioase ca toți eroii legendari ai umanității. Intre spiritul Bucurei Dumbravă și plaiurile oltenești par că au existat legături necunoscute de oameni și peste înjghebările lor, genunchii ei s'au plecat dinnaintea iconostasului credinții noastre, prin apele ochilor ei s'au strecurat aceleași tablouri fermecătoare ale munților românești pe care i-a cunoscut și i-a îndrăgit ca și noi.

Literatura poate să-i refuze intrarea pe porțile largi ale catedralei sale, Românismul însă îi va păstra cu sfințenie cenușa în cripta unde odihnesc toți ostașii lui.

Ca opera lui Bălcescu, mai mult literatură istorică de cât știință obiectivă, romanele sale, mai mult culturale de cât construcții pur estetice, vor hrăni sufletele fragede militând pentru sădirea și cultivarea ideii întru trăinicia virtuților românești. Și acest scris își are însemnătatea lui. Dacă literaturii exclusiv estetice conținutul îi este uneori indiferent și sunt cititori — o seamă — cărora le aduce o supremă desfătarea mai există o altă categorie, cea mai numeroasă, pentru cari această ascensiune nu este cu puțin. În slujba lor se pun scriitorii minori, realizând un compromis de artă și ideologie — în cazul de față, eroic-națională. Ei împlinesc astfel în sânul maselor populare, în același timp, satisfacerea unui gust și cultivarea unor sentimente. Artiști și educatori tot deodată, sunt secundanții artei pentru artă care nu poate apărea decât când imensitatea socială va fi instruită și inițiată. Pe Bucura Dumbravă între aceștia se cade s'o așezăm.

Pentru noi Oltenii în special opera Bucurei Dumbravă are un deosebit preț. Mândria noastră e Domnul Tudor și ea este aedul lui; sprijinul străbunilor noștri necăjiți, atârnați la fum de ardei, a fost Iancu Jianu și ea l-a immortalizat într'o frescă mare, tot așa de credincioasă ca micile iconițe de recunoștință și admirație pe care le

poartă tradiția la pieptul ei și le cântă balada populară. Viziunea ei epică, etern va trezi pandurii Vladimirescului și-i va chema la sfat în lunca Padeșului; viziunea ei colorată îl înviază din morți și-l aduce între noi, la Cerneți, în-cula lui de gânduri și planuri mântuitoare. Prin vraja slovei sale retrăim asaltul înfrigorat la porțile mănăstirii Gurii Motrului și astăzi îngăurite de urgia plumbilor Dreptății. Sufletului al cărui trup i-a fost sfârticat în bucățele și aruncat nemernic într'un puț i-a ridicat un mausoleu monumental.

Alegerea subiectului n'a fost o caprițioasă întâmplare. Personalitatea Slugerului — cum ne-o înfățișează hrisoavele și istoria — are ceva asemănător cu adâncul iezerelor din cupele de stânci ale munților. În cel care s'a „îmbrăcat cu cămașa morții” etnosul românesc și-a concretizat ura din fețele sale aidoma cu aceea a ciobanului din „Miorița”. Sunt avânturile unui neam cari izbucnesc, după ce au fost întemnițate de vitregia istoriei. Este Cristosul conștient că a primit o misiune pe care trebuie s'o ducă la capăt cu prețul sângelui său. Acest tumult de forțe învăluit în nori de melancolie, pe care-l citim pe fața și în faptele Căpitanului, l-a *descoperit* Bucura Dumbravă cu intuiția ei artistică, a înlănțuit-o cu putere și ni l-a împărțit.

Intr'insul și în Iancu Jianu și-a condensat lumea românească răvna pentru libertate, pentru dreptate, omnia sa, cu totul singulară în istoria noroadelor. Ei sunt martirii gesturilor revoluționare proprii firești și neimprumutate din Apus. Ei sunt primii și adevărații *democrați ai noștri*; fără fard de vorbe, neadăpați din doctrinele streine, ci numai de suferințele obștei lor. Cei dintâi cari au fondat democrația de fapte, expresia veridică a necesității. Sunt atâtea trăsături vârtuoase în acești exponenți naționali și pe toate le-a găsit scriitoarea care era de alt sânge ca al nostru.

Cu operele sale scrise în limbă streină, dar încheiate din cele mai veritabile și specifice elemente românești, Bucura Dumbravă și-a dobândit calitatea de a face parte din colectivitatea noastră, stând alături de cei mai bravi reprezentanți ai ei.

Acestui ziditor și iconar istoria culturală îi va rândui un loc între frunzașii cari au pătruns substanța spirituală a neamului și au tălmăcit-o în forme literare.

A trecut însă dincolo de viață prea repede. Mai avea o operă de sfârșit și, poate, că din India ne aducea un ideal nou, care să învioroze indiferența ce s'a lăsat peste oameni. Când pământeni se mută întru Domnul, după ce și-au scuturat roadele sufletului și la

adânci bătrânețe, sfârșitul lor ne apare senin, împăcat, înțeleptesc ; dacă moartea îi retează înaintea de a-și împlini solia, este fatidică și nedreaptă. Și Bucura Dumbravă mai avea de scris o carte și de rostit un gând...

Const. D. Ionescu.

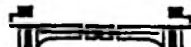
BCU Cluj / Central University Library Cluj

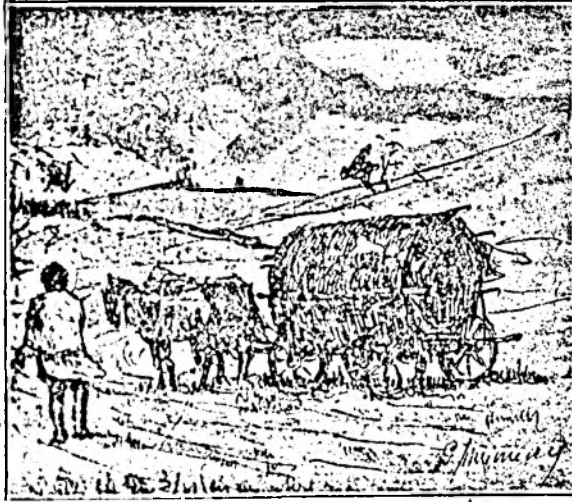
Psalm.

O! Doamne,
a tale-s toate câte vezi
câte 'ngrijești și înflorești și luminezi,
a tale-s zările, mărire, pământurile, vânturile,
a tale-s toate cânturile,
ai tăi suntem noi toți preoți,
ce răsădim în suflete cuvântul...
A tale's toate...

Tu le naști, le crești, le îngrijești, le înflorești,
le dai puteri cerești
în vecii vecilor, a tale-s toate...
și când înfrigate
de slava ta, se 'nalță toate
să-ți cânte sfânta bunătate,
Tu le privești, zâmbești, le ocrotești
cu mâinile-ți dumnezești...
O! Doamne, slavă, slavă ție!...

P. Corneliu

Din războiul nostru: University Library Cluj

Cele șapte plăgi ale iernei groaznice.

Una după alta, slabe la început, învârtoșate curând, crescând fără măsură, ajutându-se, deslănțuindu-și forțele, se abătură peste această nenorocită țară, cele șapte plăgi ale iernii groaznice.

Cea dintâi fură *Rușii*. Nu fără leamă fuseseră chemați. Nu pierise încă amintirea unei precedente alianțe, sfârșită în mod nenorocit. Dar politica are astfel de cerințe imperioase: nevoile ei l-au împins din nou pe Român de partea jefuitorilor săi de odinioară. Incercând să-și înăbușe durerile trecutului, voi să le înlindă cinstii mâna. Făgăduiră, dealtfel, să vie în masă pentru a întări frontul de sud în lupta contra Bulgarilor. Sunt chemați, și în fața nevoilor momentului, toată lumea se plânge că nu vin destul de repede. Sunt implorați să se grăbească să trimeată înșfârșit cei 300.000 de oameni promiși printr'o învoială scrisă, solemnă. Iar: „zdreanță de hârtie"! Nu vin.

Armatele austro-germane și-au început ofensiva în Transilvania. Înainte de a atinge hotarul român, Colonelul A. . . e trimis pe lângă generalisimul Alexeief să-i ceară expedierea imediată a diviziilor trebuincioase. Acesta se mărginește a-i răspunde că „linia de apărare română trebuie să treacă prin Babadag, Galați, Focșani și Carpați” și pe hartă îi desenează printr'o linie cu creionul roșu, frontul pe care vrea să-l formeze.

În zadar trimisul regelui Ferdinand stăruiește, îi expune cât de dureros și plin de consecințe groaznice pentru țara sa, ar fi părăsirea Capitalei, a trei sferuri din teritorii, a regiunilor petrolifere și a imenselor resurse de cereale. O astfel de retragere ar permite inamicului să se aprovizioneze din belșug și ar duce armatele române la lipsă și la foamete. Generalismul rus nu vrea să-*scape planul*.

Vulturul român plutește încă deasupra cetăților Transilvaniei și Rusia „pro-*fectoare*” poruncește aliatei sale: evacuați toată populația validă a Munteniei și a Olteniei, toate proviziile, mutați capitala la Iași și Cartierul General la Bârlad.

În zadar i se arată lui Alexief că în plină acțiune militară, pe cât ferate cu un debit atât de slab, asemenea evacuări sunt cu nepuință. Nu vrea să audă. I se reamintește atunci făgăduiala celor 500.000 de oameni. Răspunde: „De când am făcut făgăduiala aceea împrejurările s'au schimbat. O mare ofensivă germană mă amenință în regiunea Kovel-Minsk. În sectorul acela mi-am grămădit toate rezervele și nu pot lua deacolo nici un om. Dealtfel pierderea României nu va fi după sine și pierderea Rusiei. Dar dacă noi suntem bătuți, voi sunteți pierduți cu desăvârșire. Trebuie să salvăm întâi Rusia. Apoi vom încerca să vă ajutăm!”

Această nestrămutată hotărâre de a lăsa pe Români în voia soartei, este telegrafiată la București la 30 Octombrie. Fără îndoială că generalul rus, lucrând așa, urmărește în minte ideea pe care un amiral din anturajul țarului mi-o expusese la Petrograd: „Dăm înapoi? Ei și! Pentru noi, spațiul nu are nici o importanță. Avem întreaga Asie în spatele nostru. Concepție simplistă care arată că chiar de pe atunci faimosul „*tăvălug compresor*” nu se gândia decât la mer-*sul deandărăteala*.

În momentul când România este părăsită, în anumite cercuri rusești nici Franța nu e mai simpatizată. La Moscova în tramvai, un orășean făcând aluzie la grelele înaintări franceze din timpul războiului de tranșee, își desface jurnalul cu un aer șiret, spunând: „Ia să vedem câți metri au înaintat Francezii aslăzi!” Reflecțiune care aduce răspunsul viu al unui compatriot „Și cu câți kilometri au dat înapoi Rușii!”

Că spațiul nu conta pentru Ruși, trecă-meargă! Dar pentru Români? Ei! desigur că la Petrograd, pentru justificarea acestei atitudini, lumea își amintea fraza aceluși ministru francez din veacul al XVIII-lea, care exclamase cu prilejul părăsirii Canadei: „Când arde casa, cine se mai îngrijește de grajduri?”

Nemișcarea Rușilor hărăzise României năvălirea dușmanului. Venirea lor era sortită să nu fie mai puțin nefastă pentru această sărmană țară. Venită, în sfârșit, ca roiul de lăcuste peste un câmp îmbelșugat.

Beția; împiedicată la ei în țară prin raritatea vinului și printr'un monopol riguros care îngreua consumarea alcoolului, se deslănțui cu furie asupra vinișorului alb de pe plaiurile pietroase ale Moldovei.

Soldașii și ofițerii, cu toții nu mai cunoscuseră nici o măsură în orgiile smintite. Baură, baură cu o sete nesățioasă; baură până căzură pe drumuri. În cârciumi, pe la gazde, după primele pahare, își pierdeau mințile și cereau mercur, nu voiau să plătească și terminau prin maltratarea debitantului sau a gazdei, cari nu mai aveau de unde să le tot dea.

Pătrundeau prin pivnițe, soldașii se culcau cu gura sub slăvinele pe cari le deschideau și beau până nu se mai puteau mișca, iar vinul, curgând mereu, erau găsiți a doua zi beți turtă, ori chiar morți, înecați sub butoaiele golite.

Cum, după ciocnirea paharului e o mare nepolitețe pentru'un Rus să-l pună jos înainte de a-l fi golit, și cum închinările erau dese, chefurile la popotă luau sfârșit numai după ce toți mesenii alunecau sub masă. Atunci, deabia, îndrăzneau ordonanțele să intre, să-și tragă fiecare de sub masă ofițerul și să-l ducă în cârcă sau cu trăsura acasă.—Și-au luat ei revanșa apoi.....

Pentru a face să înceteze aceste scârboase și nefaste beții, nu există decât un singur mijloc: să suprimă băutura. După cererea înaltului comandament rus, se dăde ordin proprietarilor, prin autoritățile românești, să se deschidă slăvinele tuturor butoaielor. Vinul curse în valuri pe străzi, vinul care va fi plătit mai târziu cu prețuri urcate peste măsură, vinul care va lipsi în momentul când convalescenții slăbiți vor avea alăta nevoie de el ca întăritor. Zile întregi curse astfel și Gălățenii vuzură soldați din detașamentele rusești în trecere, oprindu-se, scoțându-și cizmele spre a le umple în noroiul străzii și bând apoi cu lăcomie.

Nu numai vinul era căutat; dar și alcoolul sub orice formă. Cavaleriștii își vindeau calul pe o sticlă de rom. Dacă nu găseau cognac ori țuică, se mulțumiau cu spiritul de 90° din spitale. Medicii fură nevoiți adesea, pentru a scăpa de amenințările turbașilor acestora, să arunce conținutul damigenelor de alcool în haznale și într'un spital din Galați, soldații ruși lungiți pe podeaua latrinelor scormoneau cu mâinile murdăria, pentru a sorbi lichidul dorit cu atâta lăcomie.

Un doctor de origină franceză, șeful unui spital din Dobrogea, reîntors prin capriciul împrejurărilor războiului în spitalul său, după trecerea Rușilor, găsi în stare de putrefacție, răspândite pe mese, piesele anatomice păstrate în alcool. Borcanele în cari le ținea fuseseră golite, iar alcoolul băut. Fabricarea apei de Colonia fu interzisă. Rușii o cumpărau ca s'o bea; ba chiar spiritul denaturat nu-l dezgustă.

Dar din nenorocire isprăvile acestor periculoși aliași nu se opriră aci. La beție se adăoga furliașagul la care nu se dedară numai soldații. În zona frontului, distrugeau fără nici un folos și incendiau pentru plăcerea de a vedea focul. În zona dinapoi, nu respectau ospitalitatea locuitorilor și furau tot ce se găsiu în locuințele în cari erau cantonași. Locotenentul A. . . , avocat din Galați, a cărui casă fusese rechiziționată pentru a servi de locuință unui general, își găsi dulapurile cu haine și rufărie goale. Aiurea, un mobilier Louis XVI, adunat cu multă greutate de un amator, servi de combustibil pentru un Stat-Major rus.

Prin orașe, poliția românească putea uneori să se împotrivească jafurilor prea pe față și ajutoarele rusești cari treceau prin Iași de pildă, păstrau ordinea. La fără însă hoardele nesățioase nu mai puneau nici un frâu jafurilor. Sosii scara în satul pe care trebuiau să-l părăsească în dimineața următoare, se folosiau de noapte pentru a goli grajdurile și podurile de fân și paie și a lua cu ei vacile, vițelii și pasările. În zadar bieții țărani, când vedeau pe drumuri aceste lungi coloane temute, venind spre satul lor, se grăbiau să dea alarma: „Vin Rușii!”, să adune în grabă orătenii și să le închidă. Dacă nu le țineau noaptea în odaia lor, riscau să nu le mai vadă a doua zi. Și încă această precauțiune nu era, adesea, de ajuns. Dacă proprietarul iesuit protesta, ori își bătea joc de el, ori, dacă se arală mai dârz, câteva împunsături de baionetă bine aplicate, îl amușiau pentru totdeauna. Când voiau să se arale mărinimoși și își plăteau cumpărăturile, dădeau hârții de câteva copeici cari spuneau că valorează 20 de lei. Țăranul neștiutor și forțat, trebuia să primescă. Ferice de el dacă drept mulțumire pentru găzduire nu-i distrugea lucrurile sale ori dacă nu-i prefăcea în grajd una din cele două încăperi ale casei.

Nu numai locuitorii erau victimele jafurilor. Rușii nu crușau nici lucrurile în vagoanele de călători, unde circulau fără nici un control, în curând geamurile nu mai erau decât o aminire, toate peștele banchetelor fură tăiate, ușile smulse. În ce scop vandalismul acesta? Pentru simpla plăcere de a distruge.

Aceste armate cari ardeau, furau, jefuiau și distrugeau, cereau în plus țării hrana și întreținerea lor regulată. Guvernul român fusese silit să procure tot ce era necesar întreținerii trupelor rusești însărcinate să asigure apărarea frontului. Acum, când după decizia luată de generalul Alexeief, inamicul pusese mâna pe toate recoltele și resursele Munteniei și Olteniei, trebuia ca din săraca Moldovă să se scoată hrană pentru cei ce sub pretext că o apără, o devastau. Astfel, prima plagă, Rusul, aduse în mod firesc o a doua: *Foametea*.

Micile serbări pe cari mărinimoasa ospitalitate a Românilor le oferia Francezilor, nu trebuie să înșele. Alimentele puțin variate de cari dispuneau, sunt nu numai peste măsură de scumpe, dar nu se găesc, mai ales la orașe. România, unul din cele mai bogate grânare, duce lipsa pâinei! Cea mai mare parte din animalele de măcelărie au rămas în Muntenia și Oltenia sau slujesc la transporturile armatei; rarele vite care se taie, sunt scheletice, carnea lor e rea și lare.

Prețul păsărilor s'a înzecit dintr'odată și țaranul nu vrea să le mai vândă. Cartofii sunt aproape un aliment de lux și în plus, pe gerurile acestora grozave, nici nu se pot transporta, căci ar îngheța pe drum. Lăptele lipsește pentru copii cum va lipsi în curând și bolnavilor. Untul e o raritate. Untura lipsește cu desăvârșire, uleiul de floarea soarelui, care dă un gust atât de neplăcut mâncării, l'a luat locul. Și nu le găsești decât la țară aceste produse și numai după ce te-ai împrietenit cu sătenii. La orașe prăvăliile sunt goale, trebuie să te mulțumești cu rarele și sgârcitele distribuțiuni ale Intendenței. La țară jumca duce lipsă de hrană, la orașe însă moare de foame.

Armata nu e mai favorizată de cât populația civilă. Rația de pâine de 500 gr. ar fi poate suficientă, dacă i s'ar mai da și soldatului altceva. Din nenorocire, în deobște prânzul lui se compune numai dintr'o supă străvezie în care înoată o microscopică bucăciță de carne cartilaginoasă, uneori cu puțină cearpă și fidea. Seara totul se reduce la fasole fiartă, fără carne, fără grăsime și câte odată fără sare, căci acest ingredient atât de comun înainte, acum lipsește. De câteva ori pe săptămână, pâinea e înlocuită cu mămăligă și cu toate că ea constituie alimentul național, soldații nu sunt mulțumiți de această înlocuire.

Și chiar pentru aceste sărăcăcioase rații, Aprovizionarea trebuie să desfășure o deosebită activitate. Ofițerii trebuie să întreprindă expediții problematice în finuturi depărtate și să adauge pe lângă cercelările lor o slăruință îndârjită, dublată de multă îndemănare pentru a scotoci proviziile care sunt ascunse.

Odată descoperite, dacă n'au mijloace de transport spre a le ridica imediat, ei riscă să nu le mai găsească, venind să le încarce, căci vreun alt ofițer, trecând după ei le-a luat. Dacă reușesc să le aducă până la gară, se lovesc de dificultățile serviciului de cale ferată, vagoanele se pierd sau ajung cu zăbavă mare.

În timpul acestei întârzieri slabele depozite ale Diviziilor epuizându-se se reduce rația. Viața a mii de oameni rămâne astfel la bunul plac al unei sosiri problematice a convoaelor.

Nu numai că hrana e slabă, dar și lemnul de ars e de multe ori greu de găsit și adesea bucătăriile de campanie sau vasele de gătit lipsesc, pierdute fiind în retragere. Și, cu toate că se prepară un singur fel, cum vasul împrumutat de

la șaran e prea mic și nu ajunge pentru rația locuitorului și a soldaților, militarii trebuie să așteptate ca gazda să termine cu această preparare a mămligei sale, pentru a începe pe a lor. Astfel adesea, deabia la ora 9 seara la lumina focului, căci gazul lipsește cu totul, mănâncă și ei slabele lor tainuri.

Insuficiența hranei și a mijloacelor de a o pregăti face ca armata română să îndure în fie care zi lipsuri umilitoare, necunoscute soldatului francez care, în schimb, e adevărat, suferă allele destule.

Cum pâlimesc toți de foame, tot așa pâlimesc și de frig, care e anul acesta mai aspru ca oricând. Uniformele îmbrăcate la începutul campaniei, purtate glorioș pe drumurile frânsilvănene, uzate în luptele de pe Carpați și din Muntenia, apoi pe căile lungi și triste ale retragerii, nu mai sunt de cât niște trențe subțilate străvezii, deștrate. Nici nu poate fi vorba să cârpești, n'ar mai ține și pe deasupra nu se găsește ață.

În ranițele părăsile în fundul vre-unui șanț au rămas și toate rufele de schimb. Încălțăminte nu mai există. Opincile care se rup repede și care nu păzesc piciorul de umezeală i-au luat locul.

Sunt puține foi de cort afară de cele care au fost luate dela dușman; de pături pentru acoperit noaptea, nici nu mai vorbim. În aceste condițiuni pe frig și prin zăpadă, au făcut oamenii ultimele etape, înainte de a ajunge în aceste colibe în care zac. Și acum nu mai pot face un pas afară, fără să fie pătrunși de vântul care îngheață și contra căruia nu-i apără nici o haină călduroasă.

Încețate de foame și frig, trupurile sunt într-o stare jalnică de istovire. Efectul oboselei drumurilor nesfârșite se vede deabia acum. Să pleci dintr-o garnizoană moldoveană sau munteană, să te duci munții, să pătrunzi în mijlocul Transilvaniei, să te înapoezi în Carpați, să te cobori la Dunăre sau în Dobrogea, să mergi, să mergi fără încetare pentru ca să nu te oprești decât la Siret. Iată ceea ce au făcut, mai toți acești oameni prost îmbrăcați, rău hrăniți, dând luptă peste luptă, trecându-și nopțile veșnic de veghe în așteptarea dușmanului și zilele în marșuri. Cât timp au fost în acțiune, nu au simțit prea mult istovirea, dar acum când s'au oprit, ar fi trupește incapabili să mai pornească la drum. Soldatul român căzul pulca-va el oare să se mai ridice?

Aceasta pare cu atât mai greu cu cât e cantonat în cele mai neigienice condiții. Și România e în prada unei altei calamități: *Ingrămădirea nesănătoasă a nenorociților acestora*, în camere mici și fără aer. Valul refugiaților civili a cuprins toate locuințele când armata secătuită a venit și ea să-și caute adăpost. Pe frigul acesta îngrozitor nu se poate dormi prin poduri: nu s'ar mai deștepta nimeni a doua zi, iar una din cele două încăperi ale casei, aceea care în timpuri bune nu era locuită, e ocupată acum de refugiați.

Trupa deci, nu mai găsește pentru cantonament de cât odaia unde locuiește familia șaranului. Acolo se cuibărește și ea, clae peste grămadă cu bătrâni, femei și copii și mărește numărul obișnuit al locuitorilor cu opt, zece, cinci spre zece, douăzeci de persoane. Nici vorbă să găsești paturi pentru toți. Se culcă pe jos, umăr la umăr, cu trupurile încălcite.

Pătrunzând în aceste locuințe strâmte unde găsesc soldații în repaus, mă întreb prin ce minune isbutesc toți să se întindă ca să doarmă. Ziua ca și noaptea, toată aceeași omenire stă grămadă acolo, și nimeni nu îndrăznește să iasă afară. Sunt atât de zgribuliți, frigul e atât de înjăpător, iar hainele sunt atât de subțilate!

Tăcerea aceasta mohorâtă a zilelor de grele încercări e copleșitoare.

Eu care vin din regimentele noastre franceze, unde soldații nu mai fac o clipă, cântă și se înjură între ei în chip de glumă atunci când es din tranșee, sunt adânc mișcat de tăcerea aceasta. În ori ce casă, la ori ce oră din zi aș intra, nu aud nici o voce. Această îngrămădire de ființe tăcute e de o tristețe jalnică. Fiecare depănând în minte gândul său, suferințele trupei și cele sufletești, cugetă la pericolele prin care au trecut, la moartea văzută de așa de aproape, la familia care a rămas dincolo de zidul de pământ și de fier pe care l-au înălțat dușmanul, la familia despre care nimeni nu va ști nimic înainte de pacea îndepărtată. Și tăcerea cade greu peste acești nenorociți, apăsând cu toate durerile ce-i covârșesc.

Curând începe să forfotească pe acest furnicar de oameni, furnicarul de paraziți. O nouă plagă apare: *Păduchele*. E nelipsit pe toți soldații, pe toți țărani, găsim în căldura caselor țixile o atmosferă prielnică dezvoltării lui. Mișună pe trupurile cari nu se pot spăla, neexistând băi, pe rufe murdare, cari nu se pot schimba în lipsă de altele curate sau rău spălate, căci sūpun nu se găsește.

Se înmulțesc cu repeziciune în haine, în păluri, în covoare. Nici unul din mijloacele de combatere nu ajunge să-i distrugă: cu toată raritatea petrolului, fiecare își unge corpul cu el; toți sunt cu desăvârșire rași, se încearcă instalații rudimentare de băi și se fierb rufe în apă clocotită, în timp ce cămașa se usucă, fiecare stă cu pieptul gol lângă foc. Pe toate cusăturile mantalelor și pantalonilor se aplică fierul cald. Cele câteva etuve mobile de care dispune armata sunt plimbate din cantonament în cantonament. Străduințe zadarnice, păduchele este peste tot învingător. Trăește, persistă, se propagă și se înmulțește. Zia și noaptea gădilă și înșeapă pielea, turburând somnul. Și din nenorocire activitatea e mai de temut încă, trecând dela unul la altul, transportă microbul pe care l-a supt odată cu sângele dela un bolnav și prin înșepătuși îl transmite celor sănătoși.

Astfel el e agentul principal de transmitiune al ultiimei plăgi care se deslănșue asupra bieteii țări: *Epidemiile!*

Gripei, la început ușoară, i-a urmat într-o groaznică întovărășire febra recurentă și tifosul exantematic. Febra recurentă, mai încaută, mai înșelătoare, după ce sapă un timp oare care pe bolnav, îl părăsește lăsându-l să se întremeze încet, apoi când începe să se îndrepte, se aruncă din nou asupra lui și iar îl doboară, câte odată după al doilea acces revine și al treilea chiar. Fiecare din recidivele ei, slăbește mereu bolnavul și în cele din urmă îl poate ucide.

Tifosul exantematic e mai brutal și culcă omul de odată. Timp de mai multe zile îl muncește, îl chinuie printr-o febră care crește mereu și de cele mai multe ori îl omoară în două săptămâni.

Acești doi neobosiți și lugubrii aducători de moarte aruncă zilnic în spitalele pline de răniți, căruțe încărcate cu bolnavi. Pentru a se face loc tifosilor s'a dat drumul mutilaților ale căror răni supurau încă. Toate paturile fiind ocupate, cei noi veniți sunt înșiși pe jos pe păluri și saltele; mulți chiar zac pe podeaua goală și alții așteaptă pe culoare ca moartea, îndeplinindu-și opera să facă loc și pentru ei.

Dar cum în fiecare zi se aduc nenorociți cari nu mai pot fi primiți, se dă ordin regimentelor să încealeze evacuările, să oprească bolnavii și să încerce a lua măsurile necesare pentru îngrijire în cantonamentele lor.

Atunci în toate satele se înmulțesc așa zisele infirmerii, odăi țărănești ca

toate celelalte, unde tificii se culcă ca și cei sănătoși pe pământ sau pe scânduri. Câte odată, cum toți oamenii dintr'o casă se îmbolnăvesc, nu mai trebuie să fie transportați în alt loc. Toți sufăr și mor acolo unde au trăit.

Aceste infirmerii nu sunt locașuri de îngrijire unde te poți vindeca; ele sunt sălile de așteptare ale Morții.

Iu spitale, urmând ilustrul exemplu al Reginei, doctorii români și francezi, infirmieri și infirmiere nu știu ce-i odihna. Contagiunea îi atinge și face și printre ei ravagii dureroase, dar nu le curmă nici curajul, nici devotamentul. Îngrijesc de bolnavi, cad și mor, sau, dacă se însănătoșează, își reiau locurile cum prind puține puteri. La țară, doi sau trei medici sau studenți în medicină îngrijesc singuri o mie sau o mie cinci sute de bolnavi. Aleargă din casă în casă, pentru a încerca să-i vadă pe toți în fiecare zi, dar de multe ori nu isbutesc.

Singurii lor ajutoare, soldați transformăți în infirmieri, sunt bieții tot atât de neștiutori în ale leacurilor cât sunt de devotați.

Corpul medical nu-și poate îndeplini opera de vindecare, căci îi lipsește nu numai personalul, dar și materialul.

Medicamente nu sunt; farmaciile sunt goale, chiar termometrele sunt rare. Din timp în timp, vine câte o slabă provizie de aspirină și de chinină care se epuizează într'o clipă. Ce poți face în aceste condiții? Fiecare recurge la mijloace aproape băbești, unul încearcă fricțiuni cu zăpadă, singurul medicament ce se găsește din belșug.

Pentru alimentarea convalescenților se simte aceeași lipsă; laptele nu se găsește, carnea o dată cu multă agărzenie în câte o supă străvezie.

Deabia se poate distribui în fiecare zi, în locul mămăligii indigeste, câte o bucată de pâine, aproape tot așa de greu de mistuit.

Nenorocții zac astfel zile, nopți, săptămâni întregi, culcați pe jos așteptând să treacă boala sau să-i ia moartea. Ei nu se plâng și nu le scapă nici o vorbă de amărăciune când le vorbesc dându-le curaj, ei par resemnați, în mizeria lor și cu sufletul senin, știu și înțeleg că se face pentru ei tot ce este cu putință. Nu învinovățesc pe nimeni de starea de plâns în care se găsesc. Își dau seama că singura vinovată e Fatalitatea.

Nu cer nimic. Asistă tăcuți la scurgerea orelor.

Cum infirmierii improvizați sunt prea puțini, ca să aibă fiecare sală câte unul, bolnavii se ajută între ei, cei mai puțin atinși, au grije de foc, ajută pe cei slabi, le aduc să bea apă dintr'o oală care le servește la toți....

Și în fiecare zi Moartea seceră, seceră, fără odihnă. Noaptea, în camerele acestea de suferințe, în întuneric din cauza lipsei de gaz sau lumânări, gemetele se amestecă cu aiurările celor cu febră mare, cu horcăitul celor ce mor. Se sling fără să vadă aplecându-se spre ei, o figură prietenească, fără ca cineva să știe că mor în noaptea grozavă a camerilor de spital și în zori, ades, oel ce se deșteaptă găsește lângă el, în locul tovarășului din ajun, un cadavru.

În fiecare zi, în fiecare sat și la poarta tuturor spitalelor, stau căruțe sinistre care se umplu cu victime noi. Odată încărcate pornesc încet și scârjând fie la micul cimitir al satului, cât timp nu s'a umplut, fie afară în câmp într'un loc îndepărtat al destul de mare ca să-i primească pe toți. Nimeni nu merge după aceste lugubre convoiuri, căci moralul oamenilor ar fi prea sdruncinat, dacă ar trebui să urmeze în fie care zi pe acei ce se duc.

„Ceux qui pieusement sont morts pour la Patrie
Ont droit qu'à leur cercueil la foule vienne et prie”

Vai! aceste versuri de Hugo sunt aici de două ori mincinoase: nimeni nu însoțește convoiul morșilor și pe deasupra nici nu mai sunt coșciuge. Se consumă mai repede de cât se fabrică. Cadavrele sunt învălitate numai într'o foaie de cort și câte odată cum nu au toți soldații mantale, se desbracă morșii de acelea în care și-au îndurat suferințele și pe cari le-au îmbibat cu sudorile agoniei, și se îmbracă cei vii.

Asifel, în fiecare zi, fără încetare se topește armata română, mai repede de cât se va topi în primăvară zăpada întinsă acum ca un giulgiu, peste biata țară . . . se topește . . . se sfârșește!

Va mai putea oare să renască într'o zi? Germanii nu cred și nu au dreptate. Cu tot puhoiul Rușilor, cari jefuesc țara, cu tot frigul care chinuște trupurile rău îmbrăcate, cu toată foamea, istovirea și îngrămădirea nesănătoasă în bordeile Moldovei, cu toți păduchii și epidemiile, România n'a murit. Cele șapte plăgi ale ernei groaznice n'au ucis-o.

Primăvara o va vindeca. Când va veni vara, Germanii surprinși vor vedea-o eșind brusc, renăscută, sănătoasă și de temut, plină de patriotism la chemarea Regelui său. Și când, în speranța îngâmflată a unei victorii ușoare, flara germanică va voi să se arunce asupra ei, pentru a o strânge de gât, Ea îi va sfărâma dinții.

M. Fontaine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dela câmp....
G. Simionescu

„Datina“

Cântec.

Peste zări pustii de stele
 Și de lună
 Port iubirea mea nebună.
 Las durerea să mă fure
 Și iubita să se ndure
 De amarul vieții mele.—

Din Grădinele 'nflorite
 Vântul trece peste lac
 Mirosul de liliac
 Rândunelele grăbite
 Sboară 'n stol pe sub fereastră,
 Dar pe toate le 'ntristează
 Jalea florilor din gastră
 Vestejile și uiate...
 Paseri, flori și doruri—toate—
 Toate—asteaptă să s'arale
 În pridvor a lor iubită,
 Dar iubita nu mai vine
 Zâmbitoare să se 'ncline
 Și s'aline
 Dorul șoptelor divine.

Din adâncul depărțării
 Vin cu vrăjile nserării
 Doruri mari și jale multă...

Plânge cineva—ascultă.

D. Gherghinescu-Vania

Un poet de sensibilitate feminină:

Dumitru Anghel.

Într-o cercetare critică anterioară acesteia, vorbind de poezia Elenei Farago, o consideram expresia literară a unei sensibilități feminine. În trecut, enumăram atunci câteva din notele distincte psihicului feminin reflectate în poezia autoarei „Șoaptele amurgului”. Revenim acum reamintindu-le și întregindu-le cu altele nouă, întrucât sensibilitatea feminină — izvor de rară și aleasă poezie — poate defini în orice literatură o categorie aparte de scriitori. Ținem totdeauna să subliniem că apanajul acestui deosebit fond poetic aparține — într-o măsură — și scriitorilor, nu numai scriitoarelor, ba câte odată capriciul firii merge până acolo că dăruiește unui Chateaubriand o sensibilitate feminină, iar unei M-me de Staël un psihic specific masculin.

Literatura noastră ilustrează deasemeni aceste două adevăruri: contribuția interesantă a fondului feminin în literatură și putința ca această contribuție să fie produsă chiar de un scriitor. Analiza poeziei lui Dumitru Anghel ne va convinge în această privință.

Impresionabilitatea excesivă a sufletului feminin e îndeobște recunoscută. Sbuциumările vieții produc ecouri prelungite ca în cuprinsul nesfârșit al unei peșteri. Toată gama majoră sau minoră de sentimente, durerile mari și mici, bucuriile nestăpânite, viforoase sau ușor îmblânzite, se nasc în sufletul feminin cu o excepțională intensitate,

Oglinda lină a apelor sufletești frizează la atingerea celor mai fine picături de ploaie.

Impresionabilitatea această nu trebuie însă înțeleasă în sensul unei manifestări sgomotoase. Furtuna sufletească agită marea numai în lăuntrul ei adânc. În afară, către țărmuri, ecourile acestei uriașe sbuciumări se aud abia, pierdute. Caracterizându-se impresionabilitatea, sensibilitatea feminină se închide cât mai mult cu putință în propria-i ființă, dovădind o altă notă specifică ei: *discreția*. Durerile pot fi ori cât de mari, mândria însă le zăvoarește puternic în cetatea sufletească. Dincolo de porți nu se va auzi decât un plâns înăbușit, un sunet stins și amar.

Poezia lui D. Anghel investimântează minunat — ca de altfel și aceea a Elenei Farago — această impresionabilitate închisă în ea însăși, fără răsfrângerii în afară.

Motivele de inspirație ale lui Anghel mărturisesc — ele singure — cât de plăpând e sufletul poetului. Grădina, cu feeria ei nesfârșită de culori și forme, cu mireazma ei îmbătătoare, dulce și dureroasă în acelaș timp, l-a fermecat ca o vrajă. Poetul calcă sfios printre straturile de flori și se pleacă mai cu drag asupra celor umile și disprețuite. Maghi-ranii închid astfel un simbol. Parfumul, ce farmecă și voalează durerea omenească, e darul unei flori neuitate de nimeni. Nu ființele frumoase și puternice fac deci mai încântătoare viața, ci tot mai cele mici și neștiute.

De fiecare floare e legată câte-o durere și poetul privește cu tristețe cum:

„Trădește încă floarea, dar inima mea bate
„Văzând-o cum pălește, din ce în ce mai tare...”

Balsamul, pe care florile i-l toarnă în suflet, e învăluit în următoarele versuri, radiatoare de nerumărate nuanțe:

„Miresme dulci de flori mă'nbată și mă alină gânduri blânde...
„Ce ierlător și bun fi-i gândul, în preajma florilor plăpânde!”

(In grădina).

Impresionabilitatea excesivă a poetului e prea vădită spre a o mai ilustra și cu alte citate.

Înlăturând din inspirație durerile mari și nervoase, poezia le înăbușe în suflet. Ea ne apare întocmai ca grădina din „Dureri ascunse”.

Și'n preajma vieții care râde cine-ar gândi privind grădina
Că sub surâsul ei s'ascunde o nesfârșită agonie,
Cine-a 'nșeles cât plâns ascunde sub ochi o dungă viorie?

E în versurile acestea o justă auto-caracterizare. Poezia lui Anghel e un surâs, în dosul căruia se sbuciumă dureri netănuite. În mod firesc, se va inspirației sale va fi produsul trecutului său, al amintirii, care a diminuat intensitatea simțirilor:

*Și'n mintea mea...
Se face liniște și pace pe 'ncetul ca'ntr'o sihăstrie
In care-ar fi murit viața învinsă de melancolie...*

(Melancolie)

În urma viforului sufletesc, se coboară ușor această pace, transfigurându-l, făcându-l străin în fața propriilor lui dureri de altădată. O surprinzătoare asemănare cu „Melancolie” a lui Eminescu se cerne în versurile următoare :

*..... „ăntreb de's eu,
Sau am murit ș-acuma trăesc iar, cine știe,
Și nu-s decât un paznic butrân într'un muzeu.*

(Scrisoare)

În bogăția de alb și lumină a poeziei lui D. Anghel, amintirile sînt umbre albastrii, ce trec deasupra sufletului cu intermitența „fulgerilor pe ape”. Ca și Sully Prudhomme ne vorbește de-o „lampă” a amintirii, ce luminează încăperile trecutului și prezentului.

*„E magul amintirii cu lampa lui albastră
„Ce s'a trezit și scrie în vechea lui scriptură,
„Din tot ce e acuma, și toate câte jură,
„O jalnică poveste, ce sămănă cu-a noastră.*

(Moartea narcisului)

După cum se vede tonalitatea acestei poezii e minoră. Melancolia e vâlul ce s'așterne nebulos coperind izvorul de lumini vesele. Formulări pesimiste se ivesc pe-alocuri, amintind influența eminesciană:

„Cum s'a trecut și cum trec toate pân' vine moartea să te cheme...

sau :

(Crisanteme)

„Căci moartea trece pretulindeni....

(Sipotul)

Gândurile întunecate nu dăinuiază însă. În jurul lor, scapără fulgerele nădejdirilor stimulând avânturi frânte:

*„Ingenunchind, sărut pământul și mulțumesc simțind în mine
„Nădejdea linerefei mele, nădejdea clipelor senine
„Cum iar s'aprinde și scânteie ca un ban nou într'o comoară.”*

(Liniște)

Poetul găsește apoi în artă un rost al vieții lui.

*„Aș vrea...
„Să 'nmlădii pentru voi un cântec etern ca murmurul fântânel”*

(Murmurul fântânel)

Nu se poate vorbi prin urmare de-un pesimism al lui Anghel, ci numai de-o înclinare temperamentală către o stare generală de tristețe și reverie.

Atitudinea poetică a lui D. Anghel e luminos contemplativ și implicit deci pasivă în fața vieții ceea ce înseamnă că posedă încă un medalion feminin,

Feeria tulburătoare de lumini și culori: alb, albastru, roz, argint de lună, aur blond de soare, înfiripă decorul larg al reveriei poetului. Fantazia sa, creatoare însufletește această scenă de vis făcând să apară în mijlocu-i figura romantică a lui Hamlet, o castelană sau o fecloară ce se strecoară ca o umbră pe sub portice de aur cu bolți de email. O perlă de imaginație feerică e poezia „Balul pomilor“. Pomil:

*„Investmântați în haine albe se clatină în fața lumii
„Stând gala parcă să înceapă un pas ușor de menuet.*

Anghel izbutește astfel să contureze adevărate imagini petrarchești:

*...Nu vezi c'afară e lumină
Și că-și deschide draga ochii ca două flori de somnoroasă,
Și-aruncă 'n mine cu mănunchiuri de slinzeană și sulcină?*

(Dragoste)

sau să creeze minunate și inedite comparații:

Că drag mi-î sânuț tău cel dulce și alb ca miezul unei azimi.

Sau:

„In lacrimi tremură oglinda ca fața apelor când plouă“

Fantazia, care cerne atmosfera aceasta de feerie de lumini și culori încrustând-o în „cuvinte juvaere“, nu poate fi decât feminină. Gustul de a lucra aceste imagini-miniaturi ca pe niște medalioane scumpe face aceeași dovadă.

Se întâlnesc totuși în poezia lui Anghel accente grave ca niște note wagneriene. Si aceasta mai ales atunci când folosește motive mari romantice: marea, oceanul, înfîntul.

*„In ftecare seară, de-un timp, stau cu mirare
„Și-ascult ce straniu cântă tumultoasa mare.*

Sau:

(Cum cântă marea)

*Venta 'nflorit de alge, de foi și scoici barbare
Vuind urca pe dune enormul ocean....*

(Nemulțumitul)

-Nu vom găsi însă aci adevărata lui inspirație, care e de natura primelor versuri din „Ex-Voto“.

„Pășește 'ncet, să nu deștepți tăcerea
 „Coboară 'ncet od'nr'un cavou pustiu
 „Și-ascunde-ți bucuria ori durerea.

(Ex-Voto)

„Să te presimt abia să nu te știu
 „Abia să te presimt ca pe-un parfum
 „De floare scuturată timpuriu.....

Poezia lui Anghel e tocmai acest „parfum de floare scuturată timpuriu“, care dorește să-și ascundă „bucuria ori durerea“.

Fondul feminin al operei lui Dumitru Anghel e astel învederat, îndreptându-ne să considerăm pe poet un reprezentant al sensibilității feminine alături de Elena Farago și alții-

Al. Dima.

Strigăt.

Când ai plecat
Cu fruntea de amurguri sărutată,

Tu ai aprins, în templu sorții mele
Păcatul voluptăților nestinse—
Și 'nfășurându-te în giulgiul nopții grele
Te-ai dus lăsând făcliile aprinse...

De-atunci te chem,
Te chem în rugi păgâne de plăcere,
Te chem cu buzele înfrigate
De vis, de chin, de-amar și voluptate,
Și glasul meu ca fum 'n noapte piere.

Const, Goran

Să facă femeia politică ?

Femeia se ridică mereu : are mult curaj, are multă voință ; și — dacă au fost epoci, când a trebuit să stea afundată în mocirla sclaviei și sub pumnul celui tare fizicește — nici odată nu s'a afundat atât de rău, ca să rămăe — pentru totdeauna — incurcată 'n ierburile încălțite din fundul bălților ca biata *Rofă Sălbatecă* a lui *Ibsen*.

Femeia este — prin naștere — *om* ; deci este îndreptățită și ea — ca toți oamenii — să se bucure *de dreptul de om*. Cine va susține contrariul, nu are — de sigur — judecata adevăratului om ! Prin educație — mai ales prin educația greșită și rău înțeleasă care se mai dă — încă și astăzi — fetelor în sânul familiei, de mame cu judecata slabă și încă necoaptă (consecințe ale unei rele educațiuni specifice feminine, cum se înțelegea odinioară), sau de câte un tată, pătruns încă de ideea, că femeia trebuie să fie jucăria bărbatului, — printr'o astfel de educație, femeia a ajuns — azi — să fie considerată, așa cum este. Tot acestei educații greșite, datorește femeia, lustrul acela de superficialitate, pe care tovarășul ei de vicață, nici nu vrea să-l șteargă vre-odată, de teamă să nu-și piardă păpușa lui de joc, obiectul lui de distracție și recreație perpetuă.

Astfel o vede bărbatul astăzi, astfel o vrea și nici nu caută să-i pătrundă sub țeasta aceea mică, sub care se frământă — poate — atâtea *gânduri*, folositoare și ele — cel puțin — unei inșime părțicele din omenire ; și nu vrea să-i pătrundă nici adâncul ei sufletesc, unde se sbate o *voință* și unde zac *sentimente*, ce s'ar putea specula în folosul chestiunilor mari de binefacere, de *jerisă* — chiar —, nu să se firimițeze în meschina vicața feminină de toate zilele.

Așa vrea, așa vede bărbatul pe femeie, fiindcă vrea să o vadă prin prizma sentimentelor numai, prin prizma pasiunii și a senzației.

Așa au văzut-o și poeții, care cad totdeauna în extrem : poetul durerii și al chinurilor sufletești — *Baudelaire* — o numește când :

„reine de grâces, étoiles de mes
„jeux, soleil de ma nature“

când : „vil animal... machine, aveugle et sourde, en cruantés féconde !“
„buveur du sang du monde !“

Dar *Eminescu* nostru vede în ea,

când: „*protolipul Ingerilor din senin*“
 când: „*minte scurtă, haine lungi,*
 „*creatura cea mai nulă...*
 „*corp pilic și suflet negru*
 „*sub un chip albit cridă!*“

Așa o văd, căci n'o privesc prin prisma judecății, drept și cinstit cum ar privi pe un prieten, pe un străin, pe unul care-i este chiar indiferent, dar nu pe un dușman!

Privind-o prin prizma judecății, va vedea că femeea nu este altceva de cât un om ca și el.... unele-i sunt *inferioare* — cum ii sunt și ei mulți bărbați — prin cultură, educație și profesiune; altele-i sunt — poate — *superioare* — dacă bărbatul permite — și multe-i sunt *egale*.

Femea-om, — *l'equilibree*, cum o numește *Henri Marion*; *toute justesse et toute harmonie*, cum o numește *Paul Bourget* — n'a dat nici odată greș când a lucrat alături de bărbat: nimeni nu poate zice că *D-ra Delagrangé*, înaltă funcționară în *ministerul Higienei* și al *Prevederilor sociale* — *Franța*, lucra mai puțin și mai superficial de cât colegii ei din același minister; nimeni nu poate zice că *Rosita Forbes*, descoperitoarea oazei *Kufara*, a fost mai puțin curajoasă și rezistentă în explorațiile ei; nimeni nu poate zice că în *Turcia* chiar — unde se sâr trepte nenumărate în mișcarea feminină — *D-na Halida Edib Hanum*, a fost cel mai rău ministru de Instrucție.... iar *D-na Kemal-Pașa* a susținut în Parlament — cu mai puțină tărie — drepturile omului și buna orânduială a gospodăriei țării.

Și iarăși, nimeni nu va zice că *Miss Dorothy Jewson*, a opta deputată în Parlamentul englez, a dat greș în susținerea drepturilor aceluia care au ales-o, cunoscându-le nevoile și sufletul de aproape...

Dar, nu știu dacă, — după ședințele parlamentare — nu vor ieși deprimare și cu sufletul gol... pierzând și ceeace un suflet de femeie ar mai putea da!

Da, au dreptate toate femeile echilibrate și toți bărbații cu judecata dreaptă, că femeea prin calitățile ei: curățenie, ordine, economic, rost, prevedere..., primind și o sănătoasă educație, va fi cea mai indicată a conduce gospodăria națională a țării.

Gospodărie națională câtă vrea.... politică — însă — nu!

Așa gândesc multe femei.... așa am gândit și eu *odinioară*; și — cu toate că distinsa susținătoare a cauzei feminine, *D-na Eugenia de Reus Ianculescu* — atribuia gândirile mele tinereței și neexperienței de atunci, totuși astăzi — când nu mai poate fi vorba de un cap prea tânăr și nici de lipsă de experiență — zic — și acum, cum am zis cu 12 ani în urmă: *femeie cu suflet de volnic, femeie cu sufletul întreg, femeie om*, ne trebuie.... dar — *nici odată femeie om-politic!*

Femeea se ridică încet... încet, dar sigur. Nimeni nu mai poate zice astăzi că toate femeile sunt inferioare bărbaților, cu toată diferența de natură organică, de care vorbește *Henri Marion* în *Psychologie de la femme*.

Cine ar mai putea susține — azi — că femeea cu calitățile ei specifice feminine, cu mintea și sufletul ei, îndrumată de o educație sănătoasă, n'ar fi în stare să lucreze în orice întreprindere pe propria-i socoteală, dacă i s'ar acorda dreptul de *săpânire* și *administrație a dotei*; *dreptul asupra parafernei* și *produsului ori cărei testafii, dreptul asupra produsului muncii ei* — mai ales.

Și, de ce ar mai fi *minoră* când — atâtea — fac căsătorii nepotrivite, fie din cauza nevoilor precuniare, fie din cauza concepției greșite a societății... că e rău să fii fată bătrână și dacă ești, riști să fii privită cu ochi plini de curiozitate și — mai ales — de multă neîncredere.

De ce n'ar intra și ea în înalte funcțiuni administrative, când calitățile ei gospodărești o ajută?

De ce n'ar ocupa ori ce funcțiune... Ministru — chiar — dacă aptitudinile ei n'ar da greș — sau și preot — dacă sufletul ei se poate înălța până la cea mai curată și cea mai sublimă, dumnezeire!

Da, toate acestea să le cerem noi, femeile, căci toate ni se cuvin *atunci când le merităm*; și dacă gospodăria noastră particulară și copiii noștri nu suferă, noi petrecându-ne — prea mult — timpul afară din casă.

Cele care au copii, să și-i crească! Este vre-o îndeletnicire mai frumoasă de cât aceea de a face din niște păpușele inconștiente, oamenii întregi de mâine?!

Dar cele nemăritate și fără copii, de ce și-ar firimița sufletul în cancanurile zilnice ale cucoanelor de azi, în preajma unei mese verzi, în loc să producă și ele ceva folositor societății!

Merg mai departe: chiar cele cu copii, având aptitudini speciale — și mai ales când bărbatul nu poate produce suficient pentru a-și îndestula familia — *trebuie* — nevoia o împinge — să lucreze ceva în afară de gospodăria ei... Și de ce nu s'ar îndeletnici — în orele ei libere — cu o muncă cinstită și roditoare, de cât să vândă dragoste altora, sau să-și risipească sufletul în meschinăriile vieții comune!

Ori ce funcție pentru femei; politică și locuri în Parlament—insă—nu!

De ce? E lucru cel mai natural și cel mai simplu: priviți pe bărbații care fac politică... se deosebesc atât de mult de aceia care — liniștiți — își văd de treabă, la ei acasă, în bibliotecă, în laboratoare, sau în funcțiunea lor, care-i cheamă în afară de casă. Nimeni nu va zice ca acești din urmă sunt mai răi ca cei dintâi.

Luați pe *fnușătorii*, care au adus nenorocirea în școli, și'n *gospodăriile sdeșii* din cauza politiceii cu care se mândresc atâtea... puneți-i alături cu cei muncitori, adevărați apostoli ai luminei... care vor fi mai buni?

Întrebați pe bărbații politici, pe aceia care mai au încă sufletul curat, neconrupt: „De ce nu se poate conduce țara, fără certuri, fără intrigi, fără zarvă?” Vă vor răspunde: — „nu se poate... e politica. e lupta de partid”.

De ce am intra noi în această luptă meschină bazată — azi — mai mult pe interese personale.

De ce să ne firimițăm sufletul în cancanuri de parlament, în lupte pasionate și'n fierberea ambițiilor deșarte: de a fi ales și de a alege, în îmbulzeala și neorânduiala acelora, care din interes propriu se împing, se nghesuiesc, ca să ajungă prin vorbe, prin strigăte și larmă... înlăturând munca cinstită, munca de ordine!

Nu faptul că nu are drept de a alege sau de a fi aleasă, ar face pe femei inferioară bărbatului.

Vrea femeia să dovedească că nu este de cât ceea ce este bărbatul sufletește... intelectualicește, să lucreze pe toate tărâmurile... afară de cel politic. *Femeia să stea acolo unde se muncește, nu unde se vorbește.*

Să muncim prin asociații profesionale, prin mișcări culturale; să facem

dreptate celui nevinovat — ca avocat —; să ridicăm pe cei bolnavi trupește — prin spitale—ca medici—; să ajutăm pe cei fără sprijin — prin orfelinate —; să înălțăm pe cei căzuți sufletește — prin case de corecțiune—; să prea mărim *frumosul și adevărul* lucrând în ateliere artistice, industriale, în instituții de cultură în școli....

Dar politică . . . nu !

Politica este cea mai periculoasă corupătoare de suflete.

Noi, să ne păstrăm sufletele curate pentru îndeplinirea altora cerințe *lucrând ca asociate ale bărbatului, nu ca dușmane. Deci, nu în politică, care dă naștere celor mai nari dușmânii.*

D-na *Isabela Sadoveanu* cu un deosebit simț de a pătrunde și cu o profundă cunoaștere a sufletelor feminine, a zis într'un loc: „o mișcare feminină, fără o bază largă în sufletul mulțimei femeilor, este o mișcare factice, nereală și dăunătoare. O asemenea mișcare va înlesni crearea unui politicianism *similar* cu politicianismul *atât de dăunător* al bărbaților.“

Așa este ! Sunt foarte multe femei, care nu înțeleg de ce ar face politică, când atâtea nevoi le pasc ! Sunt atâtea femei, care sînt convinse că „o mișcare feminină, care ar căuta să le avante — *de odată* — în politică, ar crea un „politicianism *mult mai rău* de cât politicianismul *atât de dăunător* al bărbaților.“

Avem alte drepturi de câștigat întâi. Avem alte probleme de rezolvat: *putința de a crește în condiții bune copilașii noștri, pentru a putea să urle conducătorii de mâine ai țării, oamenii care să creze o politică practică și sănătoasă !*

Nu, femeia să nu-și risipească sufletul în luptele politice, căci va pierde cea mai bună parte din el. Sufletul ei — atât de gingaș — făurit din cea mai subtilă și mai parfumată materie, se va evapora, nu ca să dea loc unui suflet de voinic, dar ca să-i rămâe gol... pentru tot deauna gol.

Nu... politică, nu ! Așa gândesc unele femei !

T. Severin.

E. V. Vorvoicanu

Sonetul depe urmă.

Ascult în jurul meu ai morții pași
 Tot mai aproape 'n fiecare zi;
 O simt, o văd cu buze străvezi
 Cu ochii seci în ochii mei rămași.

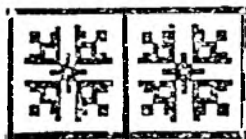
Vreau singur azi, vreau singur să mă lași,
 Frumoasa mea,—azi simt că voiu sfârși;
 O clipă doar și nu vei mai trezi
 Un vis ciudat în ochii-mi pătimași.

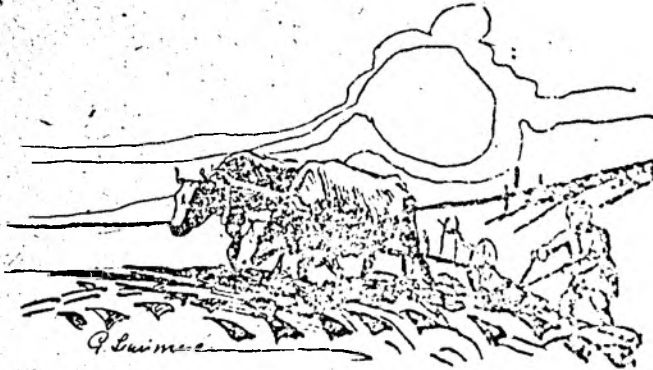
Să te gândești în urmă c'am plecat
 Prea timpuriu;—că dac'aș mai fi stat
 Te-aș fi 'nvățat din viața mea să strângi

Frânturi de vis - podoabe noui și rari—
 Să râzi, să-ți rădă ochii - adânci și mari—
 Și poate—apoi te-aș fi 'nvățat să plângi!

Gherghinescu-Vania.

Spitalul Militar „R. E.”
 —Bucu ești—

ÎNSEMNĂRI

ÎN JURUL TRADIȚIONALISMULUI.

În actualitatea românească, elementele doctrinei sunt conținute. Ca firele de funigei, ideile plutesc în atmosferă, căutându-i axa de fixare plastică și ideologică. Acom doi ani, problema a fost pusă de „Gândirea”. Intre forțele centrale s'a produs o ciocnire violentă, care a avut repercursiuni și în sectoarele mai mărginașe. Din când în când, acalmia care a urmat, a fost întreruptă de reluări izolate, pentru ca în cursul acestui an, să izbucnească din nou și pe ne așteptate. Ceia ce dovedește premisa de la începutul acestor rânduri: în preocupările prezentului trăiește un ideal simțit, dar ne limpezit și cristalizat. De-asupra noastră, între și întru noi, el se coboară și își fâlăie flămurile, căutându-și formele de intrupare.

Numai astfel este explicabil, cum în urma unei anchete deschisă de „Ideea Europeană”, doi scriitori, d-nii L. Rebreanu și Ion Minulescu, reiau — ne obligați de nici o întrebare expresă — tema desbătută cu un an mai înainte. Cel dintâi, d. L. Rebreanu, înalță apologetic tradiționalismul la rangul de crez și-l sfințește ca altar al artei sale; d-l I. Minulescu îl tăgăduiește cu îngâmflarea magului căruia i se pare că se călăuzește de lumina unei stele noi, iar în realitate merge după dâra care îndrumază pe toți, fără excepție. Această nouă „querelle des anciens et modernes” în literatura noastră și-a avut și de astădată numeroși pro și antagoniști. Subliniem faptul că discuțiile s'au arătat necesare și că defensorii modernismului, fără tradiționalism, s'au arătat mai puțini în jurul stegarului lor; pe când bisericuțele și slujitorii tradiționalismului novator s'au înmulțit.

Actualitatea și interesul pentru idealul tradiționalist în cultura și arta românească stăpânește spiritele intens. „Gândirea” reapărută în Februar, cu noutatea și bucuria zilelor de primăvară după luni de întuneric — reia prin d-l N. Crainic, într'un documentat articol de fond, același subiect din care și-a făcut o preocupare de căpetenie. Datorită discuțiilor în jurul acestei idei, „Gândirea” a pierdut din eclecticismul incolor de la început și astăzi a devenit o navă de comandă.

De data aceasta, d-l N. Crainic, spre a întări argumentele propuse anterior,

procedează prin respingere, doborînd afirmațiile nefundate din „Istoria civilizației române” de E. Lovinescu. Subreda doctrină revoluționară a criticului impresionist și-a găsit un nucleu factice: *imitația*. În contra acesteia, d-l N. Crainic, duce acțiunea de dărîmarea printr'un aparat de multe idei. De relevat, printre altele, argumentul principal pe care-l opune polemistul tradiționalismului: dacă imitația are valoare de lege, de ce stilul gotic nu s'a propagat de cît pînă la hotarele Ungariei și n'a trecut și la noi? De ce n'a învins concepția artistică bizantină căreia noi i-am dat forme specifice, amplificînd-o cu emanațiile psihicului nostru?

Pentru a clarifica neînțelegerea justă a tradiționalismului, care nu este numai trecut fix, fără adaosul progresului, autorul articolului menționat dă formă lapidară ideilor de atâtea ori repetate. Pentru că formularea ni se pare echivalentă cu un manifest programatic, dăm textual un mic fragment din articolul acesta al d-lui N. Crainic „*A doua neatărnare*”.

„..... tradiționalismul în cultură nu se concepe stereotipic. El nu e un pas bătut pe loc, la nesfârșit. Cultura e un organism în creștere continuă, cu rădăcinini în seva neamului, cu frunziș în atmosfera timpurilor. Seva e aceeași; atmosfera e schimbătoare. Tradiționalismul e disciplină lăuntrică ce călăuzește această creștere. Ori cît de prielnică sau ne prielnică ar fi atmosfera, organismul își păstrează, dezvoltat sau închiric, caracterele fundamentale ce-i dau specificitatea.”

BCU Cluj / Central University Libr. Const. D. Ionescu.

CĂRȚI

„Ce que j'ai vu à Moscou”

de Henri Béraud

D. Henri Béraud jurnalistul francez care s'a revelat și ca un plăcut romancier acum doi ani cu cartea sa „Le martyre de l'Obèse” își reunește impresiile din călătoria făcută în Rusia vara trecută, într'un volum care obține acum atât în Franța cît și în România un mare succes.

Și asta nu pentru că subiectul acestei cărți ar fi cu totul nou. De când frontierele Rusiei s'au redeschis pentru streini, numeroși sunt călătorii de seamă cari după o petrecere de câteva săptămîni în „paradisul sovietic” și-au scris și și-au publicat observațiunile lor asupra regimului roșu. Materialul cărții D-lui Béraud are aceeași temă care a mai fost tratată în Anglia de scriitorii Wells și Sarolea și în Franța de doi oameni politici de seamă D. D. de Monzie și Herriot. Dacă opera sa se bucură de un succes mai mare de cît cele precedente, se datorește în primul rând faptului că găsim în ea aceleași calități literare pe cari le-am gustat în cărțile anterioare ale acestui autor. D. Béraud, care și-a făcut în ziaristică ucenicia carierei literare, știe să observe, știe să prindă amănuntul caracteristic al oamenilor și al lucrurilor și știe să găsească semnificația generală și profundă a acestor amănunte.

Mai are pe deasupra și talentul de a exprima într'un stil spiritual glumeț,.... ușor chiar — s'ar putea zice — dacă acest epitet, aplicat unui autor, care și-a făcut din obesitatea sa un titlu de celebritate — nu ar părea paradoxal. Dar simpatia arătată de public acestei cărți „*Ce am văzut la Moscova*” mai are și o altă sursă. Volumul este, după celebra expresie a lui Montaigne, „un livre de bonne foi”. Și din acest punct de vedere, în literatura franceză contemporană

printre scriitorii „călători“ figura D-lui Henri Béraud este cu totul opusă figurii lui Henri Barbusse care a scandalizat așa mult acum câteva săptămâni opinia publică românească. Barbusse înainte de a veni în România să-și facă faimoasa anchetă la fața locului, luase anterior și în mod public o atitudine în chestiunea Basarabiei, iscălise cu ochii închiși un manifest incendiar lipit pe zidurile Parisului, al cărui text lăsa să se vadă dela prima ochire, că el nu știa nimic despre Basarabia, nici despre România. După această profesiune de credință oficială și gălăgioasă prin care își tăia se oarecum retragerea, pornit în anchetă la București (pe socoteala partidului comunist) nu putea, dacă nu ar fi cel puțin un erou — ceeace D. Barbusse nu este — să nu se desmintă ulterior. După ce mințise în fața tuturor din ignoranță, trebuia acum să mintă din rea credință, ca să nu devină ridicol.

Mai prudent, Béraud înainte de a pleca în Rusia nu trâmbeia peste tot că opinia sa era mai dinnainte formată. Astfel își păstra posibilitatea să-și schimbe punctul de vedere în timpul călătorii; și i-a prins bine. Când a plecat, intenția sa, ne mărturisește dânsul, era, de „rapporter une impression favorable de l' U. R. S. S.“ Fiu de meseriaș brutar, fost lucrător el însuș care își amintește de a fi fost și el grevist — pe scurt eșit într'adevăr din popor privia cu simpatie această revoluție rusă întreprinsă pentru binele poporului. În timpul drumului constată că se înșelase și are curajul de a-și recunoaște greșala.

Cartea sa este în bună parte un „mea culpa“. Într'o măsură oarecare tocmai loialității cu care-și mărturisește greșala i se datorește astăzi simpatia publicului.

Diferitele capitole ale cărții — cari, înainte de a fi reunite în volum, constituiau articole apărute în „Le Journal“ ne arată fiecare câte un aspect particular al noii Rusii.

Autorul ne conduce întâi la legațiunea sovietică la Paris: această primă etapă, mulțumită somitășilor biurocratice și polițienești cari bântuiesc și în părțile locului, este cea mai scurtă.

Apoi urmează drumul de la Paris la Riga și de acolo până la Moscova în „trenul roșu“. În capitala bolșevică se inițiază întâi în misterele marelui hotel unde peste tot pândește spionajul cu microfoane și chei false.

Ne conduce apoi printre mulțimile comuniste, ne arată felurite figuri ale orașului; ne repetă conversațiile sale cu interlocutorii din toate clasele sociale de la cei mai umili până la ilustrul Kamenev. În aceste convorbiri încearcă să descopere nu numai adevărul situației actuale, dar chiar și fondul sufletesc rusesc, unde găsești o neobosită resemnare, o stranie uitare a sângelui vărsat. În sfârșit, după ce a scrutat prezentul, cearcă să ghicească viitorul.

Ideia capitală care se degajază din carte este că, în Rusia nimic nu s'a schimbat.

„Spuneam unui conducător:

„—D-voastră n'ați suprimat nici banii, nici mizeria, nici pe exploatatori, nici pe săraci, nici lăcomia unora, nici resemnarea altora. Atunci ce ați suprimat?

„Omul, comisarul poporului imi aruncă o privire întunecată, încărcată cu fulgerări-rătăcite și-mi răspunse.

„—Nimic“.

Autocrației țarului i-a urmat acea a câtorva pontifi bolșevici, biurocrația sovietică e tot atât de puternică ca și Vechiul Regim.

Sufletul poporului rus era profund religios și mistic; e acum de un misti-

cism și de o religie nouă: Leninismul. Pe piața Kremlinului în fața vechii și veneratei biserici Sf. Vasile, s'a ridicat un fel de biserică nouă: o baracă de scânduri unde păzesc santinele, și unde sunt expuse rămășițele lui Lenin, și în fața relicvelor acestuia, ca în fața icoanelor din bisericile ortodoxe, credincioșii, fără încetare defilează pios.

Din punct de vedere social, inegalitatea domnește ca o stăpână. Sunt și acum bogați și săraci, dar sunt îmbogățiți noi și săraciți noi. Ca și altădată cerșetori staționează la ușile luxoaselor restaurante de noapte și murmură printre dinți: „Noi înșine vom face revoluția cea adevărată.“

Banii cari după marea foamete au fost restabiliți, cum s'au restabilit băncile, împrumuturile, cum s'a restabilit totul, banii se risipesc ca altădată, cu aceeași scandaloasă insolență.

Se cheltuesc chiar mai repede, căci un dejun costă 1200 lei și un costum costă 30.000 lei. Muncitorii salariați ai statului capitalist, în loc de a fi salariați de capitaliștii particulari, sunt dimpotrivă după dogmele egalitare, plătiți de zece ori mai puțin decât inginerii, sunt organizați după regulamente foarte severe și sunt privați de dreptul de grevă. Pământul dat în 1917 la țărani le-a fost în urmă luat în calitate de proprietate a statului. Atunci „Tovarășul secerător“ a făcut grevă și a provocat foametea: și a trebuit să se resemneze, să se constituiască o oligarhie țărănească nouă, care exploatează pe socoteala sa aproape tot solul Rusii; țaranului i s'a schimbat doar stăpânul.

Cât despre politica externă, marii țari din trecut nu ar renega-o; ea urmărește acelaș dublu scop, accesul la mare în orient, ca și în occident prin China și Constantinopol; ca probă sunt intrigile în Mongolia și în Basarabia.

Nimic nu s'a schimbat prin urmare în Rusia? Ba da, unele cuvinte s'au schimbat. Nu mai sunt inchisori, dar „Instituții de priverie de libertate“, nu mai sunt decorații, dar, „Semne de distincțiune“, nu mai sunt șefi de ateliere, dar „lucrător mai mare“, nu mai e pedeapsă cu moartea dar, „cea mai înaltă pedeapsă“ care constă în a despărți sufletul de corp.

Și pentru a schimba aceste cuvinte, în afară de victimele mării Foamete, câte milioane de bărbați și de femei au fost împușcate!

Dar fără aceste detalii istoria revoluției este cuprinsă toată în anecdota următoare.

„La Kiev, D. Trozky țină un discurs; se dete în urmă cuvântul celor cari „voiau să-l contrazică. Lucru surprinzător, se găsi unul, unul singur, un lucrător „numit Efinoff. Acesta apăru la tribună cu un baston în mână.

„Tovarăși, zise el, vedeți acest baston. El vă va spune istoria Revoluției ruse. „Înainte de revoluție, țara era guvernată de aristocrați, pe cari îi reprezintă mânerul acestui baston. Ferul de jos erau ocnașii, mijlocul erau lucrătorii și țaranii.“

„Tăc și întoarse bastonul“

„Revoluția s'a făcut, tovarăși — Aristocrații sunt jos, ocnașii sunt sus — și voi nu v-ați schimbat locul“.

„Lucrătorul Efinoff din Kiev, în săptămâna următoare fu împușcat“.

Prezidentul Rusii fiind astfel cunoscut, ce preziceri se pot face pentru viitor! Concluziile D-lui Béraud sunt în definitiv liniștitoare. Istoria Bolșevismului este dominată de faptul că doctrina pură a fost învinsă de marea foamete din 1921. De atunci sunt în Rusia două partide opuse: unul cu Zinoviev vrea cu toată experiența trecută să împingă Revoluția la extrem, ca să stabilească comunismul,

integral în interior și să provoace în afară răsturnarea mondială, a internaționalismului. El aplică proverbul „Piară lumea mai degrabă de cât un principiu.”

Celălalt partid cu Trotzky, mai practic, urmaș al ideilor lui Lenin, vrea să „bată în retragere” și să revină la un regim mai modest. El a îndreptat Rusia spre N. E. P., noua politică economică care trebuie să sfârșească cu restabilirea tuturor principiilor societăților burgheze.

Dacă al doilea partid reușește, Rusia va intra cu incetul în „Concertul european” și nu va mai fi un pericol internațional. În caz contrariu, va fi tocmai — ca în 1921 — foametea și moartea pentru U. R. S. S. și primum mare slăbirea în afară.

Cartea D-lui Béraud; se termină astfel, printr'o concluzie destul de surzătoare. Și, la urma urmei cum ne place întotdeauna să ascultăm vocile cari ne asigură sau ne consolează, găsim poate aci un ultim motiv care explică actuala modă a acestei cărți.

M. Fontaine

Const. Sudeșanu: Introducere în sociologia lui Auguste Comte ¹⁾

Existând sub diferite forme încă din antichitate, sociologia n'a încercat să se constituie drept știință de cât în veacul trecut însuflețită de gândirea pozitivă a lui *Auguste Comte*, care i-a dat și numele.

De-atunci a intrat constant în sfera înaltelor preocupări filosofice, creindu-se în câmpul ei sistematizări și discipline ca aceea minunată de simetrică realizare sociologică a lui *H. Spencer*. Sfârșitul veacului trecut și cele aproape trei decenii ale secolului nostru s'au dovedit a fi în deosebi fecunde pentru sociologie. S'au ivit chiar școli de gândire socială, dintre cari cităm cele două mari direcții sociologice reprezentate de *Durkheim* și *Tarde*.

Intrați în gravitația curentelor intelectuale europene, sociologia și-a avut și la noi răsunetul ei. În mod oficial, s'au creat câteva catedre de sociologie pe lângă unele facultăți de litere și filosofie. În acelaș timp, prin inițiativa și stăruința d-lui prof. *D. Gusti* s'a înființat un „*Institut social român*”, ale cărui conferințe în cicluri anuale se publică, și al cărui organ e publicația „*Arhiva pentru știința și reforma socială*”.

Totdeauna o literatură mai bogată a științelor sociale a început să răsară și la noi. Două cărți fundamentale și reprezentative pentru sociologia contemporană au fost traduse și în românește în editura „Culturii naționale” (*G. Tarde*: *Legile sociale* și *E. Durkheim*: *Sociologia*). În ultimul timp, au apărut și două studii românești de profunde preocupări sociologice: *St. Zeletin*: „*Burghezia română*” și *Eug. Lovinescu*: „*Istoria civilizației române moderne*”, cari aduc două soluțiuni opuse în problema procesului formării civilizației noastre nouă.

În rândul publicațiilor de acest fel, se așează și cartea despre care vorbim aci: „*Introducere în sociologia lui Auguste Comte*” de *Const. Sudeșanu*.

Autorul acestui îndreptar ne e cunoscut din prezentarea în românește a operei lui *Durkheim*: „*Sociologia*”. Cercetarea volumașului din biblioteca „Semănătorului” ne dă convingerea că ne aflăm în fața unei lucrări științific concepută. Lucrările cercetate și riguros citate numără autori din cei mai cunoscuți în această materie. Spre edificare dăm câteva nume: *Levy Bruhl* frecvent citat, *Richard*,

¹⁾ Biblioteca „Semănătorul”, edit. librăriei Diecezane-Arad.

Höfding, Fausto Squillace autorul studiului „*Le dottrine sociologiche*“ și mai ales St. Mill, a cărui corespondență cu Comte dă contribuții serioase studiului d-lui C. Sudețeanu.

După cum modest se intitulează, cercetarea vrea să fie nu o prezentare a construcției de filosofie pozitivă a lui Comte ci numai o introducere în vastele-i încăperi. Autorul se socotește călăuză pentru cel ce studiază pe Comte și reușește — e adevărat cu oare care greutate inerentă acestei științe — să indice un drum pentru ușurarea înțelegerii sistematizării sociologice și filosofice a lui Comte.

După ce într-o „introducere“ a *introducerii* sale, precizează că dorința sa e să stabilească raporturile sociologiei cu celelalte științe în clasificarea ierarhică a filosofului pozitivist, ne prezintă, în primul capitol: „*Mișcarea ideilor și curentelor social culturale din prima jumătate a veacului al XIX-lea în Franța*“, factorii determinați ai construcției sale filosofice generale și mai ales sociologice.

Mediul social francez post-revoluționar era frământat de o criză intelectuală și una politică. Cu o putere ce ușor se poate înțelege, se impunea o reorganizare a societății în primul sfert al veacului trecut. Soluțiunile cari se ofereau, aparțineau școlii revoluționare și celei reacționare. Pentru ideile ei metafizice, prima nu era deloc agreată de Comte. În schimb, numără în sânul ei pe clar-văzătorul Condorcet, „tatăl său spiritual“, dela care a luat *ideea de progres*. Cu școala reacționară a catolicismului, Comte simpatiză. *Ideea de ordine*, care se situează la el alături de cea de progres, e darul școlii reacționare. Alăturând acestor două idei influențele *societății saint-simoniste* în ceea ce privește *ideea de ordine și ierarhie socială*, combinând totul cu ajutorul temperamentului altruist al lui Comte potențat și de educația sa catolică, obținem schema construcției sale sociologice. Comte face astfel parte din galeria filosofilor de *tip sistematizator* spre deosebire de cei socotiți *inovatori*.

După această fixare a poziției filosofului nostru față de curentele vremii sale ne vorbește în capitolul următor ceva despre „*Metoda sociologiei*“.

După Comte, instrumentul de cercetare sociologică e cel întrebuințat și de celelalte științe din ierarhia sa numai că aci își găsește o mai nimerită și complexă aplicare. Metoda preconizată de Comte e observația cu cele trei moduri ale ei: a) observația pură, b) experimentarea propriu zisă și c) metoda comparativă. Sociologia lărgeste mai mult conținutul acestei noțiuni în sensul istoric, adică în domeniul sociologic comparația se va face și între diferite etape din evoluția socială a omenirii.

Totuș d-l Sudețeanu n'a insistat îndestul asupra metodologiei sociologice a lui Comte, evitând să menționeze puternic critica radicală ce se face părintelui sociologiei pe tema exageratei complexități a metodei lui, care cere aplicarea instrumentelor de cercetare a celorlalte științe plus o complicare a lor, ceea ce chiar omenește—cel puțin azi—e imposibil.

Mai urmează apoi două capitole: „*Statica socială și dinamica socială*“, în care definește obiectul acestor două sub-științe odată cu conținutul noțiunii de „organism social“ și „*Legea celor trei stări*“, punctul dominant al filosofiei sale. E vorba de cunoscuta succesiune a celor trei etape existente în toate domeniile de cunoaștere: a) starea teologică sau fictivă, b) starea metafizică și c) starea științifică sau pozitivă.

„Concluzia“ face un inventar al ideilor expuse și arată influențele exercitate de Comte asupra urmașilor săi, citând pe E. Lillré, Renan, Taine. Ar fi fost aci

ocul să-se fixeze poziția sociologiei de azi față de disciplina lui Comte pentru o mai mare edificare a cititorului asupra importanței primului sociolog.

Așa cum se prezintă cu titlul ei modest, „Introducerea în sociologia lui Auguste Comte“ a d-lui Const. Sudeșeanu e un folositor și conștiincios îndreptar pentru cei ce se interesează de sociologie.

Prin astfel de cercetări, literatura noastră sociologică nu poate decât câștiga.

1925 Decembrie.

Al. Dima.

R. ORTIZ, ITALIA MODERNĂ

D-l Ortiz face parte din rândul celor mai harnici muncitori intelectuali ai vremii noastre, contribuind la instărirea unui nou spirit în cultura românească: pozitivă cunoaștere a sufletului popoarelor din vestul european. Cu punctul de plecare în mediul universitar, curenteles acestea tind la o expansiune dincolo de cetatea academică: întesc să importe idei și să aducă prîmeniri.

Profesorul Ortiz când a venit la noi în misiune culturală și-a înscris în programul său de lucru și această năzuință. De atunci a trimes neincetat, an de an, în mijlocul publicului românesc, cărțile sale cu răsfrângeri de multă lumină. D-sa se numără astfel printre cei cari au spulberat visătoria declamatorie, ce se năni-festa ori de câte ori venia vorba despre Italia. Prin activitatea sa științifică, de sobră informație, a alungat criteriul curent care împăuna un diliramb sec de idei cu un limbaj răsunător și patetic. Odinioară nici nu se putea concepe altminteri Italia de cât asociată de faimoasele noțiuni: „voyage de noce“, plăji insorite, hoteluri moderne cu confort după ultima rețetă americană sau plimbări romantice printre ruinele antichității romane. Am început să cunoaștem și o altă Italie, ne-am îndreptat privirile spre o altă țară decât aceea în spre care își luau sborul reveri-riile noastre de un lănced romantism. Și astăzi, doar în momente de rară slabi-ciune și emoționabilitate strict intimă mai cutezăm să ne lăsăm purtați de visă-torie, îngânând versul goethean:

„Kennst du das Land, wo die Citronen blühen“.

Cu Mignon călătorim pe țarmul de la Sorrento numai în clipele când ne cheamă nostalgia unor locuri mai înflorite, alintate de o pală caldă de soare.

De când această? De când ni s'a revelat și o altă Italie. O țară care nu are frumuseți exclusiv hărăzite de Dumnezeu, ci și minuni ale omului: țara care n'a produs numai pe Dănte și Petrarca—adesea elogiași pe necitite—ci continuă să-și sporească patrimoniul unei literaturi bogate. Reflexe din comoara spiritului și literaturii italiene contemporane ne aduce prezentul volum. Pentru cei cari urmăresc activitatea d-lui Ortiz, în bună parte cuprinsul cărții le este cunoscut din „Roma“, cursuri și conferințe. Pentru cei cari voesc să se informeze asupra ade-văratei Italie a timpurilor noastre, a Italiei care a dat în politică pe Benito Mus-solini și în poezie pe Carducci, Pascoli ori Panzini, noul crainic al profesorului Ortiz este o prețioasă călăuză. Pe lângă erudiția și crientarea sigură, autorul năi aduce și daruri de formă. Belșugul de cunoștințe, suptilitățile de gândire se re-vărsă într'o expresiune elegantă, presărată cu imagini. Citind-o simți că ești în tovărășia unui spirit rafinat de o vastă cultură, care te farmecă prin vorbă și te subjugă prin strălucirea avuției de idei. „Italia modernă“ e o dovadă de caldă iubire pentru patria sa îndepărtată, iar pentru noi un semn al marci prietenii ce ne poartă autorul ei.

Const. D. Ionescu.

ASPECTE CULTURALE

Scrisori din București

Asupra unei reviste noi. — Activitatea orală a capitalei. — Prima șezătoare a „Societății scriitorilor români”.

În câteva din rândurile primei noastre „scrisori”, înregistram triste considerațiuni în legătură cu unele decesuri de reviste literare.

• De data aceasta, ca obiectivi ofițeri de stare civilă literară, suntem chemați să creștăm ceva și pe răbojul vieții, nu numai pe cel al morții. Avem, cu alte cuvinte datoria să înscriem în rândurile publicațiilor noastre două reviste noi: „Universul literar” în noua și înfățișat potrivita sa formă și „Cetatea literară”. Despre prima vorbim în altă parte a „Datinei”. Despre cea de-a doua, notăm aci impresiunile noastre.

„Cetatea literară” e deșințată oarecum în cuprinsul și intențiunile ei de titlu. Revista vrea numai decât să fie „o cetate” bine întărită, mândră de puterea ei, solidă și mai ales cât mai urbană, aristocratică. Directorul ei d-l *Camil Petrescu*, e podarul, care aruncă numai rar puntea celor ce vor să intre în „cetate”, adică prea pușinilor fericiți.

Dincolo de zidurile „Cetății literare”, înlăuntrul căreia pare că sunt chemați numai cei hiperuși cu harul divin sau cetitorii cu adevărat aristocrați, e însă un public mare nu așa de lipsit de calități cum crede d-l Camil Petrescu. Mă refer la intelectualii, cari — slavă Domnului! — nu sunt prea pușini astăzi și cari citesc mult literatură bună (D-l Rebreanu sau M. Sadoveanu ne-ar putea da lămuriri în chestiunea aceasta).

Pentru aceștia mi se pare că atitudinea „Cetății literare” e prea superioară și disprețuitoare. În general, materialul pe care-l publică nu dovedește un criteriu — chiar subiectiv fiind — de înaltă apreciere artistică. În No. 2 al revistei d-l *C. Petrescu* tipărește poezii de felul celeia intitulată „*Necroman*” de I. Vinca, din care, desprindem spre edificare câteva imagini.

„Un suspin prin toamna coroanelor
„Tăcerea e o sită Auer
„ori ce svon scutură cenușă
* * * * *

„Praful fin e pentru strănutat
„Intunericul arde înfundat.

Și finalul sinistru și îngrozitor ca strigătul unui sergent de poliție în noapte :

„Vântul prin plele și'n plopi mucegai
„Pași printre îngerii numerotați
— Cine-i ?
— Staaaaai !....

Deși nu ne plac ușoarele efecte hilariante, surprindem totuși pe cititor manifestându-și anumite sentimente de veselie sau mai îndată de compătimire. [În mințea cititorului s'a făcut desigur asociația cu reprezentanții poeziei demente dela „Contemporanul”, „Integral” etc.]

Se adresează ele autorului poezici „Necroman” sau directorului revistei, ce-a publicat această capod'operă a genului ? Bănuim că ambilor.

Dar, în definitiv, ruinând un turn nu poți pretinde dărâmarea „cetății“, cu atât mai mult cu cât s'a întărit redevabil datorită alianței binevoitoare a d-lui *Eug. Lovinescu*, care în numărul citat al revistei salută omagial o nouă apariție literară: *T. inițiala* autoarei unei analize literare psihologice. Și de data aceasta, rândurile celui ce a scris atâtea „critice“ ne-a încântat. Euritmia scrisului său e într'adevăr irezistibilă. Și-o spunem serios: e marea calitate a maestrului, fiindcă la drept vorbind judecata stilizată a d-lui Lovinescu nu ne mai interesează prea mult, mai ales când e și o anticipație. Am putea cita, pentru o ilustrare pedantă, părerea lui Banville, asupra poeziei redusă la rime inedite și sonore legate prin rânduri vide în înțeles. Cam așa privim mulți poeți și critici dela noi.

Dar — uitasem! — n'am voit să luăm cu asalt „Cetatea“ d-lui Camil Petrescu din motivul pur și simplu că voiam numai să-i înregistrăm apariția în câmpul literar, ci doriām să comunicăm cititorilor noștri *activitatea orală* a Bucureștilor, cu care nu pot lua contact direct. E locul să creonăm însfârșit observațiunile noastre.

Dacă *scrisul* capitalei nu se dovedește a fi prea abudent și prea distins în calitate, în schimb *vorba* adâncă 'n înțeles și plăcută în formă sboară cu cea mai mare ușurință. Asistăm par'că la o molimă a conferințelor. „Institutul social român“, „Institutul de cultură italiană“, „Institutul sud-est European“, „Institutul de literatură“, „Institutul economic românesc“, „Ateneul“, „Societatea scriitorilor români“, grupul „Poesis“ și încă multe societăți și atene activează cu o febrilitate uimitoare. În marginea acestei exuberante manifestări culturale nu putem să scriem decât rânduri elogioase. Organizatorii au înțeles, se vede, că publicului îi trebuie și un element de decor teatral ca să se cultive. Apropierea între public și conducătorii lui s'a început astfel efectiv și roadele nu vor întârzia să se arate.

„Societatea scriitorilor români“ ne-a dat prilejul sa facem o frumoasă verificare a interesului ce publicul îl poartă literaturii noastre. În fața unui mulțimi entuziaste, scriitorii și-au ținut prima șezătoare la fundație în seara de 30 Ianuarie c.

D-l *Mihail Dragomirescu* a expus principiile fundamentale ale „științei literaturii“ rođul a peste treizeci de ani de muncă continuă,

D-sa a amintit ascultătorilor faimoasa polemică între Maiorescu și Gherea, în urma căreia a scris „Critica științifică și Eminescu“.

Cu prilejul acela și-a pus și *problema naturii frumosului*, dându-i soluționarea cunoscută a conceperii frumosului ca o realitate psiho-fizică, sinteză perfectă a materiei și sufletului. Opera de artă urmează să fie o spață a acestei lumi, cu mii de fațete deosebit înțelese de cei ce se apropie de ea.

În urma conferinței, au recitat și citit din operele lor câțiva dintre scriitori.

Primul a recitat cel mai tânăr ilustrând minunatul dicton „*la valeur n'attend pas le nombre des années*“. E vorba de poetul George Talaz, ale cărui versuri calde învăluite în imagini sugestive au fost pentru noi revelatoare. Dintre ceilalți cităm pe *Mihail Sorbul*, care a citit un fragment minunat dintr'o piesă.

Succesul cel mai mare, mă refer la opinia publicului, l-a avut desigur d-l *Mircea Rădulescu*, ale cărui poezii eroie au mișcat sala, care l-a ovaționat și de data asta rechemându-l.

Nu voim să discutăm aci valoarea producțiilor citite. Am subliniat numai faptul că entuziasmul publicului a fost vădit. Poate aceea dorită apropiere între scriitor și cetitor se va produce pe această cale spre binele, atât de dorit de noi, al amândouora.

Din mișcarea culturală severineană.

CONFERINȚELE

De și la intervale apreciabile, singurele plăceri superioare au fost reprezentațiile teatrale. Sumar le-am indicat în rândul trecut. Nu e vorba de un teatru de realizări spirituale; nici chiar din elementul spectaculos al regisirii moderne nu ne putem înfrupta, spre a avea cel puțin o iluzie. Companii ambulante, cu câteva reprezentații sporadice, și-au făcut trecerea și pe aici — conform vechiului obicei — spre a ne procura pentru o seară, o altă distracție decât aceea a cinematografului.

În celălalt timp, suplinirea au adus-o, în parte conferințele. Intrate în obiceiul publicului, au devenit necesare. Ele fac mai totdeauna săli pline. Auditorul, foarte variat ca nivel de înțelegere, este alcătuit, în majoritate, din persoane semipregătite. Vorbitorul este astfel obligat să-și acorde expunerea pe tonul vulgarizării. Și, din acest punct de vedere, nici unul n'a greșit. Elevii și oamenii cari n'au avut posibilitatea unei instrucții sistematice, găsesc un mijloc de a-și înmulți cunoștințele. Prin urmare, conferințele locale de până acum, acest caracter îl au. Ne lipsesc însă altele tot așa de trebuitoare: acelea cari să se adreseze intelectualilor. Lacuna este de o potrivă de mare pentru masa semi-doctă, cât și pentru cărturarii orașului. Mulți dintre aceștia din urmă, în atmosfera de acută acalmie provincială, își pierd calitatea de intelectuali și se învâlesc în crusta profesiei. Sau, atrași de club și de cancanurile politice, preocupările înalte dispar din orizontul vieții lor. Pentru mântuirea sufletelor acestora, în duhul cărui om de energie va răsări ideea minunată?...

Din întrecerea care se dă între „Casa Lumini” și „Universitatea populară”, profitul rezultă exclusiv pentru popor. În fiecare săptămână au fost câte două conferințe: cea a „Universității populare”, Sâmbăta, după amiază, iar a „Casei Lumini”, Duminica, înainte de prânz. Cunoștințele variate, (dar elementare pentru cei cu o cultură formată) expuse limpede, au făcut din aceste conferințe adevărate lecții. În plus, „Casa Lumini” contribuie, pe lângă înjgheburile culturii populare și la educația artistică, prin numere de muzică, recitări, etc.

În anul trecut, am publicat unele conferințe în extenso, pe altele le-am rezumat, lucru ce nu-l vom face de data aceasta, fiindcă n'am avut până acum nici una de frumusețea și însemnătatea celorlalte rostite de d-nii I. Petrovici sau I. Mișescu. E adevărat că unele s'au ridicat peste nivelele comun, b. o., conferința d-lui Cezar Papacostea; dar, despuiate de efectul oratoric și prezentate în întregime ori în rezumat, n'ar oferi de cât un interes redus.

De aceea, vom încheia cu un deziderat. Dacă societatea „Casa Lumini” și-a luat sarcina modestă de a chema la șezătorile sale publicul mare, de ce „Universitatea populară”, care anul trecut lăsa să se întrevadă promisiuni în acest sens, nu organizează conferințe pentru intelectuali? Așa cum lucrează, amândouă concură spre aceeași țintă și se neglijează o nevoie tot atât de urgentă: întreținerea atmosferei de înaltă spiritualitate. Am avea nu două linii impletite, ca până acum ci două drumuri paralele; nu două organe pentru aceeași funcțiune, ci două organe diferite pentru necesități diferite, așa cum cere realitatea. Înaintea chiar de sfârșitul activității în curs, îndreptarea este încă posibilă.

Const. D. Ionescu.

EXPOZIȚIA PICTORULUI SEVERIN

D-l Severin a avut un curaj pe care nu ni-l putem explica de cât bazat pe sentimentalitatea nostalgiei locului natal. Numai așa a putut să îndrăznească la o expoziție de pictură și sculptură în orașul nostru. Cauza acestui îndemn am aflat-o chiar din gura d-sale, când ne-am arătat surprinderea că s'a gândit la o asemenea întreprindere, de o formidabilă ciudățenie pentru concetățenii noștri, cari se pot aștepta la orice manifestare, dar în nici un caz la una artistică.

Poate să fi avut o satisfacție de ordin absolut emoțional că și-a văzut câmpurile, livezile înflorite și stâncă Branului, crescute din inima sa, și purtate pe meleagurile de obârșie. Dar, suntem siguri, va fi plecat complet desamăgit din punct de vedere material. Nu cred să numere până la zece piesele de sculptură și pictură, la un loc, pe cari le-a lăsat între noi. Puterea de cumpărare nu este exclusă, sunt atâția bogați cari nu știu ce întrebuițare să mai dea banilor; le lipsește însă necesitatea și chiar... snobismul într'o astfel de direcție.

Cât de întors, e rostul lucrurilor! S'au perindat în luminoasa încăpere cu chipuri de vis și tremurate lumini de culori, cu natură în mult aur de soare, atâția intelectuali și au plecat mârșniți că nu pot să ducă acasă o frântură din reveria aceasta picturală!

Totuși, pe de o parte durerea artistului și a celor ce n'au putut să cumpere un tablou și pe de alta indiferența lor, stăpânii de acum ai banului, constituie un nou mijloc de măsurare al răsturnării valorilor și al mentalității actuale.

I. Cetină.

REVISTE

UNIVERSUL LITERAR

Noua direcție a d-lui Perpessicius

Reorganizarea „Universului literar” s'a produs însfârșit, și suplimentul literar al marelui cotidian a intrat în rândul lumii revistelor serioase.

După o odisee, care amenință să se perpetueze veșnic, revista și-a găsit în cele din urmă cârmaciul care s'o ducă pe țărnel italic. D-l *Perpessicius* e fără îndoială un intelectual de rasă cu un temperament activ, muncitor și cu deosebite calități de organizator. Sub bagheta sa magică, foaia plecticos și izbitor colorată pentru publicul de a treia mână a reinviat.

Pe lângă materialul artistic-literar, pe care-l semnează *Liviu Rebreanu, Ion Pillat, N. Davidescu, Perpessicius, Ramiro Ortiz*, cronicelor li se dă o largă atenție. Săptămânalele „Mențiuni critice” ale d-lui *Perpessicius* sunt pline de viociune și inteligență critică. Alături de ele, întâlnim serioase și competente cronici de literatură germană, engleză, cronici artistice, muzicale și interesante buletine bibliografice și editoriale.

În felul acesta, „Universul literar” poate fi socotit ca o publicație necesară intelectualilor noștri și ca o răscumpărare a greșelii, ce s'a făcut cu nevolnica foale de până ieri.

D. Sandu.

CLIPA

Anul V, No. 125.

E o publicație săptămânală, care aduce mult folos cititorilor printr'o bogată informație și orientare în câmpul teatral, literar, muzical și mai ales plastic. Materialul literar se datorește aproape exclusiv tinerilor poeți de sub *direcția d-lui M. Dragomirescu*.

Remarcăm în numărul acesta *două imnuri către soare*, poetizări ale etern umanei năzuinți către ideal iscălite G. Nichita și Dem. Gălman. Din poezia „Icar” a d-lui G. Nichita reținem imaginea de avânt și perspectivă cosmică din strofa II:

*Văslind pe oceane de-azur care mint,
Lumina vibrândă o bea cu nesașiu
Și zona fierbinte-a imensului spațiu.
Il moate 'ntr'o bae curată de-argint,
Beșje de soare! Beșje de spațiu!*

Adăugăm, un imn cald pământului, al d-lui *Const. Goran*.

D-l Radu Boureanu, un nou talent bine conturat în expresie scrie un pastel „Coșcova”, din care desprindem o terzină sugestivă.

*Și 'mpinsă de-adieri la întâmplare,
Se duce veșnic coșcova pe care
Dorm mistreși negri și egrete albe.*

D. Sandu.

REVISTE NOI.

Odată cu cei dintâi timizi ghiociei de Făurar, ne-au sosit doi crainici noi, două reviste de provincie: „Răzeșul” din Bârlad și „Făt-Frumos” din Suceava Bucovinei. Amândouă sunt la primele numere de existență. Oricărui început bun i se cuvine urare de viață lungă; celor cari însă, în ciuda tuturor vicisitudinilor își manifestă năzuința de a trăi spre a îndeplini un rost cultural în colțul său de țară, tocmai în momentul când alte numeroase publicații mari și mici, pier, li se cuvine salutul de admirație, ce-l execuți totdeauna în fața actelor de curaj. În sfidarea indiferenței publice, în lupta pe care o deschid aceste periodice împotriva negurilor, e o părțică de eroism. Răsărite modest, fără a viza o mare literatură, încearcă pregătirea vremurilor cari vor naște, artistul de seamă înțeles de cei mulți. În istoria literaturii românești activitatea acestor făclioare va fi asemenea anonimilor hărnicii, din a căror muncă s'a ridicat o sinteză cu nume glorios și o operă veșnică. De aceea, ori de câte ori un sol de lumină se naște în vre-un colț de țară ii prețuim jertfa umilă de o potrivă cu acea strălucitoare, care ne vine dela cei bogați. Știm că „Făt-Frumos” și „Răzeșul” vor intra în căsuța în care n'are loc nobila „Viață Românească” sau gravele „Convorbiri literare”. Conținutul lor variat și îmbrăcat în haina vorbirii simple pregătesc masa cititorilor de mâine, cei ce vor produce și vor pricepe marea artă, neisvorită încă din stânca neamului nostru.

I. Cetină,

Precizări.

Înainte de a așeza pe hârtie rândurile ce urmează, am șovăit. M'am gândit că fur din spațiul atât de prețios revistei și duc pe cititor în amănunte de discuție cu totul inutile. M'a biruit însă dorința de a explica d-lui D. Tomescu, criticul „Ramurilor“, unele lucruri pe cari d-sa mi le pune în sarcină, în mod absolut.

Concluziile la cari am ajuns în articolul meu despre poetul A. Cotruș sunt depărtate de vederile d-lui Tomescu prin diferența de grad: d-sa îmi obiectează mie prea multă bunăvoință, iar la rândul-i dă dovadă de exigență. Poate că adevărul întreg nu este nici de partea unuia, nici a celuilalt și va fi stând la mijloc.

Să vedem însă principalele sale aserțiuni.

Sunt învinuit că am trecut prea repede peste defecte. Aici ne despărțim cu desăvârșire. Dacă într-o culegere găsec câteva poezii bune alături, fie, de o respectabilă cantitate de slăbiciuni, un elementar procedeu de critică îmi impune să elimin pe cele nereușite și să mă ocup cu cele izbutite. Menționarea și cercetarea sumară sunt suficiente. Nepoezia se bucură, în mai mică sau largă măsură de atributele prozei. Orice analiză ar duce, inoportun, la aplicarea explicită în diverse cazuri, a celor aserțiunate principial și inițial.

Că n'am arătat poezii izbutite este o *lacună de lectură* a d-lui D. Tomescu, fiindcă socotesc că raporturile criticului craiovean cu poetul sunt tot așa de inexistente ca și ale mele și deci nu este vorba din partea sa de o aprigă pornire sau din partea mea: de o exagerată bunăvoință. Sprijinindu-mă pe considerente exclusiv literare, în articolul meu am subliniat frumusețea de concepție—și parțial de formă din „Bradul“, „O plecările...“ sau statuarul piesei „Bivolii“, cu un ritm absolut personal. Dacă d-l Cotruș n'ar fi scris de cât pe aceasta din urmă, prin ea ar fi rămas în literatura românească. Să ne gândim că din tot ce sceră deceniile, veacurile, din producția mai fiecărui poet nu rămâne de cât o fiolă de esență tare...

Învinuirea cea mai însemnată ce mi-o aduce d-l D. Tomescu este *bunăvoința* și că pentru a-mi baza argumentarea m'am slujit doar de analiza conținutului, neglijând forma de expresiune literară. Eu însă am spus răspicat din capul locului, că examinez conținutul sufletesc și nu zăbovesc în analiza estetică, fiindcă volumul este redus, iar bucățile perfecte sau aproape perfecte sunt puține. Dacă d-l D. Tomescu ar fi făcut ceea ce îmi cere mie, ar fi fost un executor nedrept și ar fi dat pildă de cruzime, căci poetul nu și-a dat suma puterilor sale. Am rămas la examinarea conținutului tocmai pentru că în d-l Cotruș am întrezărit un *talent cuminte*, care nu abordează teme extravagante și se găsește totuși în mijlocul vacarmului de broscărie al epocii, că înțelege să lîce modern, mergând spre zările limpezi.

Că scrie de 17 ani, eu nu știam și faptul nici nu are importanță, chiar dacă nu ne-a dat o capodoperă nediscutabilă. Cred însă că d-l Cotruș este încă destul de tânăr și va putea să se desăvârșească.

Surprinzător este la d-l D. Tomescu disprețul manifestat pentru realizările poetice — de acord cu d-sa — imperfecte ca formă de expresie, dar sugestibile prin gânduri turnate în imagini, fie ele chiar neînchegate și sporadice; dar ori cum imagini cari desvăluiesc puteri creatoare. Reluate și perfecționate, prin străduință, răbdare, pot duce în viitor, la realizări fericite. Dacă tabloul schițat din câteva linii și marmora spartă din câteva lovituri de dală izbutesc să infiripe începutul unei emoții estetice, pe care eu spectator o voi completa, nu este oare

nimic ? Dacă poezia nu se prezintă cu o armonie impecabilă în creația sa literară, dar îmi seamănă în sullet un gând plasticizat într'o imagine frumoasă este egal cu nimic ? Dacă o schiță neisprăvită nu ne mișcă în măsura în care ne comotionează *desăvârșitul*, nu avem cuvânt să negăm această minimă emoție. Când artistul este în plină vigoare, pe cale de a ne oferi, când nu gândim, un juvaer, bijuteriile pe jumătate cizelate pot ține locul sculelor scumpe, măcar pentru moment.

Și apoi un lucru este de netăgăduit : *ritmul* liric în care se exteriorizează frământările sale sulletești. Aportul acesta este semnul unui talent capabil de însemnate creațiuni. Dacă poezia d-lui Cotruș se va purifica de surplusurile dăunătoare, se va concentra și va fi cizelată, este în stare să ne aducă noutate ca fond și realizări depline ca formă literară. Poate să mă înșel. În artă atâtea spirite critice ilustre au fost profeți mincinoși, dar noi umili lectori cari ne însemnăm o modestă marginalie, fără pretenții doctorale.

În orice caz rămâne constatarea că d-l D. Tomescu este mai sever și subsemnatul mai îngăduitor. Dar, fiindcă nici unul nu o facem *interesat* greșelile amândurora vor fi ertate de contemporani și posteritate.

Const. D. Ionescu.

Pentru „Năzuința“.

Revista craioveană înțelege să se lege de o imperfecțiune și să ignoreze — credem voit — orice calitate. Plecând de la o singură imagine din textul italian care în traducerea românească a fost dată prin alta, se arată pornită spre o integrală contestare. E un procedeu pe care nu știam, până acum, că-l are „Năzuința“.

Din sonetul lui Dante „Ne li ochi posta...“ singurul vers care se îndepărtează în traducerea românească de textul italian este următorul :

„Orice omagiu-i mic, căci ea-i prea mare...“ Versului din original.

„Aiutatemi, donne, farle onore“ i s'a respectat sensul de idee, și, e adevărat, nimicind imaginea, a fost tradus abstract.

Ideea de fond este conservată ; dar tălmăcitorul — se vede din imposibilitate — a renunțat la imagine, păstrând însă înțelesul. Nici noi nu ne-am declarat perfect mulțumiți, dar pentru o singură licență, am lăsat să se publice sonetul care urmărește de aproape, în rest, textul originalului.

Neliind traducerea unui poet format și deplin cunoscător al limbii italiene — așa cum este recensentul de la „Năzuința“ — nu ne putem formula pretenții excesive. Unui începător care e *traditore* fără a fi *traditore*, dar care contribuie la lărgirea cunoașterii literaturii italiene la noi, fie chiar într'o măsură nedeplin izbutită, i se cuvine un tratament mai îngăduitor. Judecata exigentă a cercetătorului inarmat cu lupa, se poate aplica poeziilor consumați și nu traducătorilor cari sunt la primele lor dibuiri.

Red.

Limba Italiană în liceele noastre.

Reforma învățământului secundar așteaptă să treacă prin Corpurile legiuitoare și suntem siguri, dacă va veni la rând, se va vota repede neridicând de pe bănci, la discuție, prea mulți reprezentanți ai națiunii. Nici nu ne putem gândi la furtuna pe care a stărnit-o în Franța sau Italia o lege similară. Până acum Mi-

nisterul de Instrucție de abia a pus la îndemâna corpului didactic anteproiectul de reformă și după ce va suferi câteva delicate retușeri, îl va supune votării majorității.

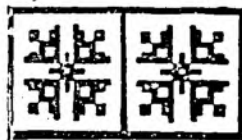
Printre punctele de reformă există unul deosebit de însemnat: suprimarea limbii italiene din licee. Opinia românească luminată nici nu este informată asupra acestui lucru. Printre cei cari cunosc intenția organului suprem al școalelor, singurul mare luptător, și cel mai indicat, este d-l R. Ortiz, profesor de limba și literatura italiană la universitatea din București, chemat anume pentru aceasta din Italia.

D-sa după ce a protestat — se vede — zadarnic, desnădăjduit a apelat la un ultim mijloc: o anchetă în lumea intelectuală cu indeletniciri de studii românestice. Răspunsurile pe cari le-a primit până acum le publică în Nr. 2 din „Roma”. Ar fi rău, dacă acei ce studiază legea, n'ar ține seamă de judecata unor personalități de seamă din cultura românească, cum sunt: d-nii O. Densușianu, V. Bogrea, I. Bianu, N. Șerban, E. Lovinescu și Iulian Teodorescu, aproape toți profesori universitari. Părerea d-lor e categoric protivnică gestului ministerial. Apărarea menținerii limbii italiene în licee este caldă și susținută de temeinice argumente: în primul rând apropierea de structura sulețească; apoi, contactul cu o forță spirituală din care alimentându-ne numai puțin am cules bunuri însemnate: altoirea producției literare și culturale românești prin școala latinistă și scriitorii sec. 19 — și adăogăm noi — producția celei mai însemnate opere epice, „Tiganiada”. Lăsăm la o parte celelalte domenii de activitate, b. o., jurisprudența spre care ne-am îndreptat de nenumărate ori — vezi afirmațiile d-lui prof. universitar Iulian Teodorescu.

Învățarea limbii italiene nu satisface doar un sentimentalism. Privind-o supt raportul practic și în comparație cu învățământul l. germane și engleze, este de un folos netăgădut. La sfârșitul cursurilor liceale, dacă facem bilanțul cunoștințelor lingvistice ale absolvenților, înregistrăm un rezultat pur formal la partida celor două limbi germanice și unul fructuos la a italienei. Cele dintâi nu pot fi însușite de elevi și rămân un capitol închis în saci, aruncat în lada de consemnații a uitării. Câți la sută din cei ce termină liceul se mai folosesc de germană și engleză? Câți din aceștia mai pot conta pe cunoașterea celor două limbi? Le sunt și le vor rămânea streine totdeauna, fiindcă altoiul nu se poate prinde. Lucru care nu se întâmplă cu italiana. Aceasta cere sforțări puține și după câțiva ani elevul, mai târziu cărturarul are la dispoziție un vehicul ce-l va purta într'o cultură mănoasă.

Cei cari sunt pe cale să comită o mare greșală să cugete că arborelui românesc îi trebuie curente de aer propice; să le lăsăm să bată cele mediteraneene, fiindcă vor aduce polenul apt de a lega florile spirituale ale originalității românești.

I. Colindă.

Primate la redacție :

CĂRȚI

- M. D. Ralca* : Introducere în sociologie — *Ediț. Cartea Vremii* — București.
C. Mihăilescu : Noapte de veghe — *Ediț. Clipa* — București.
Col. C. Manolache : Nebunul — Iași.
Al. Lascarov-Moldovanu : În grădina lui Naș Musai — *Cartea Românească* — București.
Gh. Molin : Monografia orașului, uzinelor și domeniilor — *Reșița* — Reșița.
A. Cotruș : În robia lor — *Poezii* — Arad.
Victor Latiu : Bogățiile ascunse în pământul țării noastre. — Cluj.
General Buat : Ludendorf — trad. Maior N Vorvoreanu și Căp. D. Zavalide — București.
Leca Morariu : Drumuri Moldovene — Cernăuți.
Al. T. Stamatiad : Poezii — *Ediț. Casa Școalelor* — București.
G. Tuloveanu : Patria, poezii — *Ediț. Asociațiunii* — Sibiu.

BIBLIOTECA „SĂMĂNĂTORUL” — ARAD

- Adrian Pascu* : Cuibul lăcerii — *Schife și nuvele*.
E. Lovinescu : Figuri Ardeleni — *Cercetări critice*.
Tic Flautu : Carnetul unui preot dela sală.
Al. Lascarov-Moldovanu : Fabule și satire.

BIBLIOTECA „DIMINEAȚA” BUCUREȘTI

- Georg. Bernard Shaw* : Profesiunea D-nei Warren.
Lazar K. Lazarevici : Werther.
Adrian Pascu : Domnul șef — *Schife*.

REVISTE. ZIARE.

<i>Transilvania</i> : Sibiu.	<i>Natura</i> : București.
<i>Junimea literară</i> : Cernăuți.	<i>Orpheus</i> : București.
<i>Arhivele Olteniei</i> : Craiova.	<i>Revista Moldovei</i> : Botoșani.
<i>Țara Noastră</i> : Cluj.	<i>Viața Școlară</i> : Satu-Mare.
<i>Societatea de mâine</i> : Cluj.	<i>Clipa</i> : București.
<i>Grafica Română</i> : Craiova.	<i>Zări Senine</i> : Bistrița Transilvania.
<i>Adevărul Literar</i> : București.	<i>Convorbiri literare</i> : București.
<i>Cultura poporului</i> : Cluj.	<i>Gândirea</i> : București
<i>Revista gen. a învățământ.</i> : București.	<i>Năzuința românească</i> : Craiova
<i>Ritmul vremii</i> : București.	<i>Înt frumos</i> : Suceava.
<i>Idcia Euro;eană</i> : București.	<i>Răzeșul</i> : Bârlad.
<i>L'Europa orientale</i> : Roma-Italia.	<i>Școala Someșană</i> : Dej.
<i>Ramuri</i> : Craiova.	<i>Cosinzeana</i> : Cluj.
<i>Libertatea</i> : Orăștie.	<i>Salonul literar</i> : Arad.
<i>Tribuna Nouă</i> : Arad.	<i>Drum Nou</i> : T.-Măgurele.
<i>Gazeta oficială inspectorat</i> : Timișoara.	<i>Țara Voevozilor</i> : Făgăraș.
<i>Gândul Nostru</i> : Iași.	<i>Școala Mehedințului</i> : T.-Severin
<i>Idcia</i> : București.	<i>Viața literară</i> : București.

Redacția și Administrația : Turnu-Severin
Strada Decebal

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Drag norodul meu
Ține datina străbună ca credința'n Dumnezeu
E nemernic cine-o uită!”

Vlădu Vodă

TURNU-SEVERIN

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE SUC. „RĂMURI” S. A. T-SEVERIN.